Danas PRAZNIK RADA
SOCIJALNI DIJALOG
FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

e-mail: forum@danas.rs
Specijalni dodatak posvećen Međunarodnom prazniku rada
MAJ - 2010.

Džon Monks, generalni sekretar Evropske konfederacije sindikata, specijalno za Danas

Pohlepni moraju da plate svoj ceh

Strane II-III

Srećko Mihailović, sociolog

Hteli bi da klate, a da ne plate

Strana III

Tradicija prvomajskog praznovanja i protesta

Od solidarnosti do dana lojalnosti

Strana IV

Najnezadovoljniji radnici defilovaće sutra na ulicama u Kragujevcu i u Kruševcu

Red protesta, kolone metalaca

Strane IV-V

Građevinarstvo jedan od najvećih gubitnika u Srbiji zbog svetske krize

Od 100.000 radnika tek petina ima posla

Strane IV-V

Kako su nestali radnički restorani i da li je tranzicija do kraja pojela topli obrok

Na glad odgovaraju štrajkom glađu

Strane VI-VII

Pred sindikatima velikih državnih kompanija biće puno posla pred najavljene prodaje Jata i Telekoma

Višak zaposlenih glavna briga

Strana VIII

Koliko su u Srbiji radnici spremni da rade

Malo posla, još manje plate

Strane VIII-IX

Učinak Agencije za mirno rešavanje radnih sporova

Poznatiji u regionu nego u Srbiji

Strana XI

Za poslednjih pet godina svoja prava kod Fonda solidarnosti ostvarilo oko 30.000 ljudi

Pomažu bivšim radnicima

Strana XI

Foto: Beta

Globalna kriza i Praznik rada

Povećanje zarada osnov održivog rasta

Poslednje tri decenije prihodi hiljaditog dela stanovništva rasli su čak devet puta brže nego plate prosečnog radnika

Dr Mihael Erke

POGLEDI

Šta je to što zajednički imaju Praznik rada 1. maj i globalna kriza? Na prvi pogled ništa. Ovog dana praznuju radnici gotovo na celoj planeti, a „obični" zaposleni nisu nimalo odgovorni za nastajanje svetske ekonomske i finansijske krize, već se to pre može reći za akcionare, spekulante i bankare.

Međutim, na drugi pogled, svakako da tu postoji neka veza. Ove godine, slično kao i u bliskoj prošlosti, 1. maj sigurno neće biti dan jedinstva i pokazivanja snage radničkog i sindikalnih pokreta. Oni su već tri decenije u defanzivi.

A šta se u međuvremenu dešavalo? Od početka osamdesetih udeo zarada u društvenom proizvodu je gotovo neprestano padao, dok je u isto vreme dobit kontinuirano rasla. Osim toga, jaz između niskih i visokih plata sve više se širio. O tome govore podaci da su poslednjih 30 godina prihodi hiljaditog dela stanovništva rasli čak devet puta brže nego zarade prosečnog radnika.

Taj razdruči disbalans u prihodima jeste, zapravo, uzrok krize.

Rastuća dobit (uključujući tu i plate menadžera) uz istovremenu unutrašnju potražnju koja stagnira, ne pruža podsticaje za investicije u sektor realne ekonomije. Dakle, ti podsticaji će biti traženi ili u inostranstvu ili u finansijskom sistemu. Međutim, pošto finansijski sistem u dužem periodu raste brže nego realna ekonomija, nagomilani predmeti imovine, pre ili kasnije ukazuju se onakvim kakvi zapravo i jesu. Kao papiri koji sagorevaju u krizi.

Bez uravnoteženog povećanja zarada, ekonomski rast završava poput balona od sapunice, i to sa dalekosežnim posledicama za ekonomiju i društvo. Valja znati da su zarade bitne ne samo kao troškovi koji preduzetnici hoće da drže što je moguće nižim, već su bitne i za potražnju od koje preduzeća zavise.

„Automobili ne kupuju automobile"! Ova rečenica preduzetnika Henrija Forda bila je jedan od osnova na kojem je baziran konsenzus o ekonomskom rastu između radnika i preduzeća do sedamdesetih godina prošlog veka. Uslovi za ovaj ekonomski rast su tada bili i jaki sindikati, relativno visoke i rastuće zarade i još jača socijalna država. Početkom osamdesetih ovaj obrazac ekonomskog rasta demontiran je kroz neoliberalnu revoluciju „sa vrha". Onu povezanu sa imenima Tačer i Regan.

Postavlja se pitanje kako se uopšte dešavao rast od osamdesetih do sada, naizgled, bez jake potražnje? Ovde treba razlikovati dva prilaza.

U SAD je nedovoljna tražnja supstituisana velikim zaduživanjem radničkih domaćinstava. Uz pomoć ovih kredita sticane su nepokretnosti ili druga vrednija imovina čije su vrednosti, ali i dugovi neprestano rasli. Ovaj model nije održiv, a to se pokazalo u kolapsima u više navrata, poslednji put u velikoj krizi 2008. godini.

Sa druge strane, u Nemačkoj i u Kini, nedovoljni rast unutrašnje tražnje zamenjen je spoljnom. U ovim zemljama su ostvareni veliki izvozni viškovi, dok su se gomilali trgovinski deficiti u partnerskim zemljama. Kako su se ove druge države sve više zaduživale i samim tim postajale zavisne od novih kredita, ne može se govoriti ni o održivosti ovog modela. Model zasnovan na spoljnoj tražnji je sada kolabirao, praktično u isto vreme kao i model zasnovan na unutrašnjem zaduživanju.

Ove godine, slično kao u bliskoj prošlosti, 1. maj sigurno neće biti dan jedinstva i pokazivanja snage radničkog i sindikalnih pokreta - oni su već tri decenije u defanzivi

Bitno je reći i da prevazilaženje krize ne zavisi, pre svega, od novih prilaza u regulisanju finansijskog sistema. Ono mora počivati na ravnoteži bilansa između zemalja sa velikim eksportnim viškovima i zemalja sa ogromnim deficitima. A ravnoteža će biti moguća tek kada zarade, i to najpre kod „izvoznih" velikana, počnu da rastu istim tempom kao i dobit.

Povećavanje zarada zapravo nije nikakav ustupak kapitalista radničkoj klasi. One su osnovni uslov funkcionisanja održivog ekonomskog rasta.

Džon Monks, generalni sekretar Evropske konfederacije sindikata (EKS),

Pohlepni „kockari"

Prvomajska poruka radnicima i sindikatima jeste da moraju da nastave borbu za

● U svakoj zemlji treba postići nacionalni sporazum i plan za oporavak u kojem

Marija Kojčić

INTERVJU

- Za mnoge ljude kriza tek počinje. Ona u mnogim zemljama sveta nije okončana i stopa nezaposlenosti raste gotovo svuda. Istovremeno drastično se smanjuju javni troškovi da bi se eliminisali državni dugovi. Dakle, prava poruka za 1. maj radnicima i sindikatima u Srbiji, ali i u svim ostalim zemljama, bila bi da moramo da nastavimo borbu za održavanje nivoa javne potrošnje, da ne smemo da paničimo zbog dugova, i da bi trebalo da se svi potrudimo da pronađemo investicije za nove održive tehnologije u budućnosti; kao što su one u oblasti „zelene ekonomije", kaže u intervjuu specijalno za Danasov dodatak Praznika rada Džon Monks, generalni sekretar Evropske konfederacije sindikata

Mi smo za pregovore i za to da se ljudi suoče sa istinom, a ne da svaljuju krivicu jedni na druge kada stvari krenu naopako

Stefana Sović

Neophodan valjan dijalog sa vlastima i poslodavcima: Džon Monks

On podseća javnost da su sindikati u Evropi uvek stremili konstruktivnom pristupu i da su u pregovorima sa vlastima i poslodavcima sindikalni čelnici i aktivisti stalno insistirali na transparentnosti.

- Mi smo za pregovore i za to da se ljudi suoče sa istinom, a ne da svaljuju krivicu jedni na druge, kada stvari krenu naopako. Zadovoljni smo kada vidimo da se ljudi u zemlji koja ima teškoće udružuju i bivaju jedinstveni u borbi protiv velikih kriza. Island, Irska, baltičke zemlje, Austrija, Holandija samo su neke od zemalja koje su tako postigle nacionalni sporazum u vezi s tim šta treba učiniti. Nastojali su, pre svega da obezbede garancije da bogati i imućni plaćaju znatan deo ceha za krizu, a da najslabiji i najugroženiji budu zaštićeni. Upravo je to bitno da postoji u svakom nacionalnom sporazumu koji sindikati treba da postignu, isti tiče Monks odgovarajući na pitanje koje korake bi valjalo da preduzmu sindikati u našem regionu u cilju unapređenja položaja radnika.

●Sindikalni aktivisti smatraju da su bogatiši uzrokovali globalnu krizu i da sada nemaju prava da traže od radnika da plaćaju ceh koji nije njihov.

- Istina je da je celokupni sistem olakšica, bonusa i nagrada u industrijski finansijskih usluga znatno doprineo izbijanju krize. Ljudi u Americi su prodavali hipoteke onima koji nisu mogli da ih priušte, a onda su hipoteke tretirali kao nešto čime se može kockati i prodavati kao obveznice drugim investitorima. Bonusi su bili u velikoj meri usmereni ka ostvarenju što je moguće većeg profita, iako je to bilo veoma rizično. Katastrofalne posledice su naravno usledile i preko Atlantika. A ono što stoji iza svega jeste sektor finansijskih usluga koji je bio motivisan kratkoročnom pohlepom. Sada želimo da učinimo sve što je moguće da ovaj sektor plati svoj deo računa i popravi štetu za koju je odgovoran.

●U kojoj meri i nedovoljno jedinstvo sindikata doprinosi sporom prevazilaženju posledica krize?

- Globalni krah je uzrokovan na Volstritu, a radnici su posredno postali žrtve tamošnjeg špekulisanja, kao i onog u Londonu i nekim drugim velikim finansijskim centrima. Zbog toga većina sindikata i mi kao konfederacija, nastojimo da oni koji su uzrokovali krizu plate proces oporavka, prvenstveno preko poreza na finansijske transakcije, a možda čak i pomoću poreza na bonuse bankarima. Naravno, u takvim zahtevima sindikati moraju biti što je moguće više jedinstveni.

●Posledice finansijskog kraha naročito su izražene u zemljama regiona. Koju strategiju bi trebalo da primenjuju sindikati u borbi za radnička prava koja se u takvim situacijama drastično krše?

- Veoma je važno da se uspostavi što bolji dijalog s vladama i poslodavcima, i da se razmotri šta bi u svakoj zemlji bio najbolji zajednički sporazum. U tom smislu trebalo bi se koncentrisati na plan koji bi trebalo da zacrta šta bi trebalo učiniti kada je reč o oporezivanju i o potrošnji.

Solidarnost i novi sistem poreza

● *Šta EKS predlaže da bi se poboljšala materijalna i radno-pravna situacija kod evropskih radnika i smanjila stopa nezaposlenosti?*

- Dosadašnje iskustvo u toj oblasti, na primer u Grčkoj, nije obećavajuće. Mi tu ipak nastojimo da formiramo pravu evropsku solidarnost pomoću novih poreza. Zalažemo se za oporezivanje finansijskih transakcija u svim poslovima i razmenama valuta, od kojih je čak 95 odsto špekulativno. Težimo i ka emitovanju evro obveznica, čime bi se omogućilo uzimanje kredita s malim kamatama, koji bi se onda plasirali zemljama sa velikim problemima kao što je Grčka i to po povoljnijim uslovima nego na tržištu.

Predstavnici nemačkih sindikata ekskluzivno za

Roland Tremper: Čvrsto sa vlastima

Ivana Tošović

PARALELE

Sa izbijanjem ekonomske krize u Nemačkoj uloga sindikata je značajno osnažena, jer su prepoznati kao pomoć pri rešavanju problema, a odlučujući podsticaji za prevazilaženje krize došli su upravo od njih, ocenjuju sagovornici Danasa. Roland Tremper, rukovodilac Ujedinjenog sindikata uslužnih delatnosti u Berlinu specijalno za Danas kaže da su se nemački sindikati pre svega brinuli da posledice krize po zaposlene budu ublažene.

- Tako smo od Vlade dobili povećanje naknade za skraćeno radno vreme. Ona se plaća na zahtev radnika, čije preduzeće privremeno ne može da uposli sve radnike. Radno vreme ovog radnika je onda skraćeno, a u skladu s tim i naknada. Za to vreme oni koji imaju uslove dobijaju i državnu pomoć, objašnjava Tremper.

On dodaje da su sindikati svojim akcijama, ali i učešćem u partnerskim aktivnostima doprineli podizanju svesti nemačkog stanovništva da ekonomska kriza mora da bude socijalno ublažena. Zahtev sindikata je, između ostalog, bilo ostvarivanje zakonske minimalne zarade u visini od 8,5 evra na sat.

Bez surevnjivosti u zajedničkim akcijama: Roland Tremper

- Više od 70 odsto stanovništva podržalo je takvu minimalnu zaradu. Takođe u oblasti radnog vremena ukazali smo na neke nepravilnosti i čini se da je Vlada sada primorana da deluje, ukazuje Tremper. Kada je reč o pregovorima sa Vladom, on napominje da su obavljeni pregovori vrha Vlade, poslodavaca i sindikata, ali da nije bilo jedinstva u nastupima sindikata, malo šta bi se učinilo.

- Baš to jedinstvo nam je poslednjih godina dalo više snage. To pokazuje i činjenica, da pri pregovorima o zaradama više miliona zaposlenih u javnoj službi inače konkurentni sindikati Saveza nemačkih sindikata (DGB) i nemačkog saveza službenika zajedno pregovaraju, napominje Tremper.

Strah od gubitka posla

Naš sagovornik napominje da su radnici u Nemačkoj, usled ekonomske krize, ugroženi u različitim segmentima. „U uslužnoj oblasti i trgovini reč je o damping zaradama usled sve snažnije konkurencije, protiv kojih se mnogi radnici ne bore, jer se plaše da će u protivnom trajno ostati bez posla", ukazuje Tremper.

Johanes Jakob:

Johanes Jakob iz Saveza nemačkih sindikata (DGB) koji je zadužen za politiku tržišta rada navodi za Danas da je pre ekonomske krize bilo tendencija da se nemački sindikati oslabe, pre svega kroz deregulisanje tržišta rada.

- Regulisanje tržišta rada (kolektivni ugovori, zaštita od otpuštanja) posmatrano je kao prepreka privrednog razvoja. Sindikatima se prigovaralo da čuvaju stare strukture i da time sprečavaju slobodan razvoj ekonomije i rasta, napominje Jakob. On naglašava da se sa ekonomskom krizom značajno promenila uloga sindikata, jer su ponovo prepoznati kao pomoć pri rešavanju problema i aktivno učestvuju u njihovom rešavanju.

Međutim pitanje je da li bi se to dogadalo da nemački sindikati nisu organizovani kao jedinstveni.

- Time se izbegava da međusobno budu konkurencija i tako se garantuje delotvorno zastupanje interesa radnika. Ovakav sistem se dokazao i u Nemačkoj se praktično ne dovodi u pitanje. Najvažniji element jedinstva jeste taj da je u jednom preduzeću zastupljen samo jedan sindikat i on je nadležan za sve grupe zaposlenih. Sistem jedinstva se naročito politički podržava kroz takav mehanizam da se kolektivni ugovori ne zaključuju za pojedinačna preduzeća, nego važe za celu delatnost, privrednu granu. Time se postiže delotvorno regulisanje radnih odnosa, naglašava Jakob.

Prema njegovim rečima, odlučujući podsticaji za prevazilaženje krize došli su od sindikata, kao na primer predlog, da se uvede program kupovine „staro za novo", sa ciljem zaštite autoindustrije. On dodaje da su sindikati kao i poslodavci u redovnom kontaktu sa Vladom, kao i da se važni planovi unapred dogovaraju. Kako ukazuje, to je pre ekonomske krize bilo prilično neuobičajeno.

specijalno za Danas o borbi za prevazilaženje posledica ekonomskog kraha

moraju da plate svoj ceh

održavanje nivoa javne potrošnje, i da ne smeju da paniče zbog dugova najugroženiji moraju biti zaštićeni

Ugroženi mladi kadrovi

Johanes Jakob objašnjava da su naročito krizom pogođeni „pozajmljeni" radnici koji su već na početku krize otpušteni. On dodaje da su zatim pogođeni mladi ljudi, koji često imaju ročene ugovore o radu. Pogođeni su i pripravnici nakon školovanja, koji nisu zapošljavani. Pored njih, „nastradali" su i malo obrazovani kadrovi, čija radna mesta ionako nisu osigurana.

- Suštinski važno za veći rast i zapošljavanje je socijalni rast. To zahteva značajno jačanje javno odgovornih socijalnih usluga, kao što je, između ostalog, oblast obrazovanja, brige o deci, pomoći mladima, zdravstva, i kulture, kaže Jakob i ističe da su se za vreme krize sindikati naročito brinuli o tome da se teret krize ne prenese na radnike.

- On dodaje da, pošto sindikati sami ne mogu da stvaraju nova radna mesta, mora da se postigne dogovor da se osiguraju postojeća radna mesta.

- Ako ni to nije moguće, onda treba da postoji dovoljna zaštita kod nezaposlenosti. Nemački sindikati su zato tražili, između ostalog, da se period dobijanja naknade za nezaposlene produži. Takođe bi trebalo da se podržava premeštaj iz jednog u drugo preduzeće kroz doškolovanje, navodi Jakob.

Podsticaji za aktivne mere: Johanes Jakob

On kaže da su nemački sindikati u redovnom kontaktu sa Vladom i svim parlamentarnim strankama, kao i da je sa izbijanjem ekonomske krize više puta bilo susreta na najvišem nivou sa vrhom privrede, sindikata i Vlade, kada se i diskutovalo o važnim planovima.

- Reč je, između ostalog, o merama poreskih olakšica, povećanju dečjeg dodatka, programa „staro za novo" za automobile, kao i mere zaštite radnih mesta, navodi Jakob.

Danas govore o iskustvu ovih organizacija u prethodnoj godini

Granski ugovori glavni oslonac

Ima li Srbija šanse u pripitomljavanju kapitalizma

Hteli bi da klate, a da ne plate

Srećko Mihailović

Danas je ponovo u ideološkoj upotrebi fraza „ne mogu da nas tako malo plate, koliko mi možemo malo da radimo", iako je ona besmislena u uslovima nesigurnog radnog mesta i u situaciji kada te poslodavac može otpustiti kad god hoće i zbog bilo čega, pa i bez navođenja razloga. Pa zašto se, onda, fraza ideološki revitalizuje i ponovo pripisuje današnjim radnicima?

Prononseri i ljubitelji „divljeg kapitalizma" nas obasipaju tvrdnjama o tome kako je upravo takav kapitalizam, koji jednima omogućava neograničeno bogaćenje, a drugima nudi beskrajno izrabljivanje, najbolja škola modernog i poželjnog odnosa prema radu. „Divlji kapitalisti" i neumereni neoliberali, kao i njima naklonjeni političari, nose barjak u obaveznom i prisilnom „školovanju" radnika za novi odnos prema radu. S obzirom na to da oni takav sistem rada, života i sticanja vide kao ideal kojem treba težiti, bilo je nužno da pronađu neki „pitomiji sistem" koji je kriv za lošu radnu socijalizaciju. Krivac je pronađen u socijalizmu, samoupravljanju i Titu. Uvek je zgodno okriviti dežurne krivce i malo stado žrtvenih jarčeva. Lakše se prihvataju floskule, nego što se preispituju nesuvisle tvrdnje izrečene u hladovini doktorata, bogatstava i „izborne volje građana". Dakle, „kao što se zna", žrtve su krivci. I eto tako dođosmo do glavnog uzročnika naše duboke i svekolike krize - to su razmaženi i lenji radnici!

Nauk je jednostavan, neoliberalno „divljačan": Možeš malo biti plaćen, ali ne smeš malo da radiš

U suštini iza uvodne fraze, izmišljene kao jedne od najvećih pogrda za socijalizam i samoupravljanje, ne stoji ništa drugo, iako to nisu imali na umu oni koji su frazu izmislili, do radničkog zahteva da se plati radniku onoliko koliko radi. Inače, ako nema plate, nema ni rada (iako nije mali broj onih koji rade za džabe ili tek za nesuvisla obećanja). Na takav radenički rezon, združeni neoliberali (prononseri ekskluzivne slobode „divljih" kapitalista), sami „divlji" kapitalisti, kao i nihovi politički zastupnici, kažu: E, kad je tako, onda nema ni posla, kad tražiš da ti se plati zarađeno, ostaćeš bez posla...

Nauk je jednostavan, neoliberalno „divljačan": Možeš malo biti plaćen, ali ne smeš malo da radiš! Kvaka je dakle u tome što iza fraze „ne mogu nas tako malo platiti..." ne stoji pretenzija na manju količinu učinkovitog rada, već pretenzija na adekvatnu zaradu. I to je ono što smeta ideolozima „divljeg" kapitalizma, jer zarada je, po njima, stvar volje onog ko isplaćuje. Stvar nije u radu nego u zaradi.

Treba očekivati i neke lingvističke napore „divljačnih ideologa", a u prvom redu rat protiv termina zarada, jer otkud tu rad (zaRADa) kad je reč o profitu. Samo što ne uskliknu: Aman ljudi pa kad nam radnici traže zaradu, oni nam u stvari uzimaju deo profita. I u tome je stvar...Oni kojima je novac motiv svih motiva, hteli bi da radnike motiviše nešto drugo, na primer, neodoljiva potreba da se radi - bez naknade i odmora. I dalje: Pa oni hoće da rade samo osam sati, pa oni neće da rade nedeljom, a bogme, neki ni subotom. Dosta sa radnicima „vikendašima". A ako radnici hoće još i sindikat, e onda su ga baš prekardašili.

Šta učimo o motivaciji

Bilo bi zanimljivo, a bogami i značajno, analizirati udžbenike, kao i sve ono što na našim fakultetima uče budući menadžeri o motivaciji za rad, o organizacionom ponašanju, o upravljanju ljudskim resursima, o industrijskim odnosima, o organizacionoj kulturi uopšte...

Za „naše" kapitaliste je normalno da se bez nadoknade ili uz beskrajno odlaganu nadoknadu, radi prekovremeno, radi noću, radi vikendom, radi za vreme praznika. Oni bi hteli da se ovde radi ko u Japanu, a zarađuje ko u Srbiji. Možda im se i može kod ovolikog broja nezaposlenih, kod ovakve države i kod ovakvih sindikata!

Šta se uopšte može tražiti od radnika pri niskoj nadnici, nesigurnom radnom mestu, lošem radnom okruženju... Pri tom „domaći" kapitalista ili zabranjuje sindikalno organizovanje, „kupuje" sindikalno rukovodstvo ili nastoji da pasivizira sindikalnu organizaciju (što u nas i nije neka teškoća). Šta u takvoj situaciji preostaje radnicima? A šta u takvim situacijama preostaje i samom društvu?

Karoši sindrom

„Naši" kapitalisti kao da sanjaju da im svi radnici obole od karoši sindroma. (Na japanskom, kah=previše+roe=rad+she=smrt, a po srpskom, smrt od preteranog rada, ubiti se radom ili raditi s voljom sve dok ne crknes!) Karoši sindrom je socio-medicinski pojam, prema navodu u jednom stručnom tekstu, kojim se opisuje sindrom iznenadne smrti usled insuficijencije srčane funkcije, krvarenja ili suicida, a bez prethodnih upadljivih znakova bolesti, najčešće kod osoba u četrdesetim i pedesetim godinama, a povezuje se sa prekomernim radom.

Autor je sociolog iz Beograda

Tradicija prvomajskog praznovanja i protesta ima svoje izuzetke i osobenosti u pojedinim zemljama

Od solidarnosti i parada do dana lojalnosti

Gojko Vlaović

PODSEĆANJE

Prvi maj je zvaničan praznik u većini zemalja sveta. U socijalističkim državama Kini, Vijetnamu, Severnoj Koreji, Laosu i Kubi taj praznik ima poseban značaj i proslavlja se uz vojne parade i svečarske manifestacije.

Ipak, 1. maj nije u svim zemljama državni praznik. U SAD je to uobičajen radni dan. Pandan 1. maju od 1887. godine, jeste Dan rada, koji je neradan u svih 50 država SAD i praznuje se svakog prvog ponedeljka u septembru. Obeležavanje Dana rada u SAD je veoma slično načinu na koji se 1. maj slavio u SFR Jugoslaviji i bivšim socijalističkim državama (svečanosti, izleti, odmori, parade). Američki predsednik Dvajt Ajzenhauer 1958. godine proglasio je 1. maj Danom lojalnosti i Danom zakona. Ipak, neki sindikati u Sjedinjenim Državama obeležavaju 1. maj kao radnički praznik, a najuspešnija prvomajska parada organizovana je 30-ih godina prošlog veka, kada su hiljade radnika marširale njujorškim Junion skverom.

Ni Kanada ne obeležava 1. maj, već poput SAD ima zvaničan državni praznik Dan rada proklamovan 1894. godine. I pored toga 1. maj je značajan dan za sindikalni pokret u frankofonskoj provinciji Kvebek, gde tradicija proslave tog datuma postoji od 1906. godine, kada su organizovane radničke manifestacije u Montrealu.

Prvi maj nije državni praznik ni u Japanu, međutim pošto „pada“ u vreme takozvane „zlatne nedelje“ (od 29. aprila do 5. maja se slave četiri državna praznika) većina poslodavaca svojim radnicima daje slobodan dan. Nacionalna konfederacija sindikata i Nacionalni sindikalni savet u toj zemlji obeležavaju 1. maj za razliku od Japanske sindikalne konfederacije koja manifestacije organizuje 3. maja, kako bi se distancirala od radikalnijih sindikalnih centrala.

Vreme izbledelo, poruke ostale: Sa prvomajske parade 1946. godine

Čikaški zahtevi i žrtve „urezali“ obavezu

Prvi maj se obeležava u znak sećanja na velike radničke demonstracije u Čikagu održane 1886. godine. Demonstracije su organizovane zbog neispunjenih zahteva da se poboljšaju uslovi rada i propiše osmočasovno radno vreme. Poslodavci su odbili radnički ultimatum, čiji je rok bio 1. maj i radnici su izašli na ulice. Nakon intervencije policije došlo je do nereda u kojima je upotrebljeno oružje i ubijen je veći broj radnika i sedmorica policajaca. Godine 1889. američka delegacija, koja je prisustvovala kongresu Socijalističke internacionale u Parizu, predložila je da 1. maj bude prihvaćen kao radnički praznik. Od tada 1. maj postaje dan međunarodne radničke solidarnosti.

Zašto se u Srbiji znatno „skromnije“ protestuje nego u svetu

Uranci proredili, solidarnost nije ni postojala

Na dan međunarodne solidarnosti radničke klase, 1. maja svake godine na trgovima i ulicama gradova širom sveta održavaju se manifestacije sindikalaca i levičarskih partija koji obeležavaju taj datum značajan za sve ljude koji žive od svog rada. Analitičari predviđaju da će zbog efekata svetske ekonomske krize ovogodišnja proslava biti veoma burna i masovna.

Međutim, praznik rada će i ove godine u Srbiji biti obeležen daleko skromnije nego u drugim zemljama.

Štrajkovi i blokade saobraćajnica obeležili prošlu godinu: Protest GIK 1. maj u Lapovu

Foto: Follet

Analitičari smatraju da ima više razloga zbog kojih uprkos tranziciji i ekonomskoj krizi većina radnika u Srbiji 1. maj ne obeležava poput svojih kolega u svetu. Zoran Stojiljković, profesor na Fakultetu političkih nauka u Beogradu ističe da radnicima na našim prostorima nedostaje svest o radničkoj solidarnosti.

- Sve dok radnici ne shvate da razlog za protest ne treba da postoji samo kada je loša situacija u njihovom preduzeću, već da razne manifestacije treba organizovati i u znak solidarnosti sa ugroženim kolegama, u Srbiji će odlazak na uranke imati prednost nad uličnim manifestacijama. Sindikalno organizovani radnici u Francuskoj čine manje od deset odsto zaposlenih u toj zemlji, ali u saradnji sa studentskim pokretom koji je spreman da im se priključi njihove ulične manifestacije izgledaju impresivno. Slično je u Grčkoj i Italiji. S obzirom da je kod nas do pre 20 godina 1. maj bio svetkovina koja podrazumeva zaboravu i odmor, svest da je to u stvari dan za izražavanje radničkog protesta i solidarnosti sporo dopire do radnih ljudi. Jednostavno, ne treba zaboraviti da kod nas ne postoji tradicija protestnog obeležavanja 1. maja, objašnjava naš sagovornik.

Prema njegovim rečima drugi razlog zašto nema protesta za 1. maj jeste taj što vlast u Srbiji nije pouzdan socijalni partner.

- Sindikati u svetu na prvomajskim protestima šalju poruku vlastima šta od njih očekuju da promene i poboljšaju. Naše vlasti nemaju koncept dugoročne ekonomske politike već stalno praktikuju polovična ad-hok rešenja. U takvoj situaciji sindikati ne mogu ni da im poruče bilo šta, naglašava Stojiljković.

Savetnik sindikata javnih preduzeća Branko Pavlović ističe da je razlog zbog kojih u Srbiji obeležavanje 1. maja izgleda drugačije jeste to što su sindikati izgubili kontakt sa radništvom.

- Ne samo kada je kriza, već svakog 1. maja u svetu sindikati protestuju i traže veća prava za radne ljude. U Srbiji će radnici pak ići na prvomajske uranke. Ja smatram da je to lep običaj koji svakako treba zadržati, ali on bi trebalo da dobije i protestni karakter. Smatram da su sindikati u proteklih 10 godina ubrzane privatizacije pali na ispitu i nisu dobro radili svoj posao, tako da će proces stvaranja organizovanog radničko-sindikalnog protestnog pokreta morati da startuje od nule, poručuje Pavlović.

G. V.

Najnezadovoljniji radnici

Red protesta,

- U Kragujevcu će glavna parola „samostalnih“ metalaca
- Nezavisni sindikat hemije i nemetala organizovaće

Ljiljana Bukvić

Međunarodni praznik rada pojedini radnici u Srbiji provešće na radnom mestu, veći deo njih tradicionalno neće biti na poslu, a oni najnezadovoljniji položajem biće sutra na ulicama u Kruševcu, Kragujevcu ili u Beogradu. Poruku državi da više ne mogu da trpe situaciju u kojoj, ne samo ne mogu da obezbede sebi i svojoj porodici pristojan život, već ni nešto što se naziva pukom egzistencijom sa trgova u nekoliko gradova Srbije preneće, uglavnom, radnici metalske industrije, jedne od najviše pogođenih u procesu tranzicije. Samostalni sindikat metalaca Srbije obeležiće radnički praznik okupljanjem u Kragujevcu.

- Želimo da kao svi moderni sindikati u svetu pokažemo da se borimo za radnička prava i da ukažemo na težak položaj metalske industrije, kaže predsednik Samostalnog sindikata metalaca Zoran Vujović.

Radnici u metalskoj industriji u Srbiji u proseku primaju između 22.000 i 25.000 dinara, a jedan od najvećih problema s kojim se suočavaju, ističe Vujović, jeste neuplaćeno zdravstveno osiguranje. Zato će sutra u Kragujevcu njihova glavna parola biti „Zdravstveno osiguranje za sve radnike“.

- Radnici u metalskoj industriji nalaze se u stanju socijalne nepravde.

Praznični „obraz“ spasavaju policajci i medicinari

UGS Nezavisnost je praznik rada obeležio na drugi način koji dan ranije, tačnije juče Konvencijom u Domu sindikata, a protest u Beogradu su najavili Udruženi sindikati Srbije Sloga. Pored njih, povodom 1. maja „u narod“ će u glavnom gradu izaći još samo Asocijacija slobodnih i nezavisnih sindikata koja će u Beogradu, u Knez Mihajlovoj ulici postaviti punkt i organizovati akciju s ciljem da „poslodavcima iskaže nezadovoljstvo zbog teške ekonomske situacije i neizdrživog položaja radnika“. Zanimljivo je da će prema najavama iz Novog sindikata zdravstva i Policijskog sindikata, ova dva sindikata organizovati protestnu šetnju u 12 časova. Njihovi pripadnici, a najavili su ih najmanje 1.000 trebalo bi da defiluju od trga Slavija do Kalemegdana. Prema rečima Živote Mrkića, predsednika Novog sindikata zdravstva, ovo će njima biti „uvod“ u štrajk upozorenja koji je zakazan u Kliničkom centru za 12. maj.

Građevinarstvo i industrija građevinskog materijala jedan od najvećih gubitnika u Srbiji zbog svetske krize

Tek petina od 100.000 radnika ima posla

- **DUŠAN VUKOVIĆ:** Uraditi reviziju Strategije privrednog
- **RANKO DRLJEVIĆ:** Mere države zakasnile, radnici hoće razvoja kojom bi se građevinarstvu dalo više prostora na ulice

Radovan Bibić

INICIJATIVE

Građevinska delatnost u Srbiji jedan je od najvećih gubitnika u svetskoj ekonomskoj krizi koja i dalje potresa našu zemlju. Od oko 100.000 građevinskih radnika, koliko se procenjuje da se nalazi u Srbiji, jedva da oko 20.000 uspeva da nađe posao, dok ostali moraju da se bore za puku egzistenciju. Prema rečima stručnjaka, porastu nezaposlenosti u narednom periodu doprineće i novi Zakon o stečaju.

Dušan Vuković, predsednik Sindikata radnika građevinarstva i industrije građevinskog materijala, u sastavu Saveza samostalih sindikata Srbije, ističe da zbog toga što je uposlena tek polovina kapaciteta građevinske delatnosti ispašta i industrija pratećih materijala. On zato ističe da bi prebalo uraditi reviziju Strategije privrednog razvoja, kojom bi se građevinarstvu dalo više prostora.

- Građevinarstvo kao privredna grana mora zauzimati vodeće mesto u razvoju zemlje, zajedno sa poljoprivredom i turizmom. Zato se zalažemo za reviziju Strategije, a u februaru je formirana i posebna radna grupa u kojoj su predstavnici Vlade, Privredne komore Srbije i sindikata. Ona treba da nam obezbedi bolje uslove poslovanja, pre svega da ubrza lokalnu samoupravu u izdavanju potrebnih dozvola za gradnju, objašnjava Vuković.

On dodaje da se u Srbiji mora obezbediti i to da domaće građevinske firme, kroz subvencije i donacije, dođu do statusa da mogu da ravnopravno konkurišu stranim firmama na tenderima u zemlji i inostranstvu. Vuković napominje da su do sada domaći tenderi bili veoma zahtevni, pa su inostrane kompanije dobijale posao i zaradu, a da su potom one angažovale domaće firme kao podizvođače da za malo novca završe posao.

Veliki projekti samo ublažili besposlicu: Gradilište kompleksa Belvil

Stefanija Savić

- Samo na ovakav način obezbedićemo radnicima posao na duge staze. Zasada jedino kratkoročno možemo da pokušamo da ubrzamo proceduru izlaska na gradilišta, kako ne bismo potpuno izgubili ovu građevinsku sezonu.

Kada je reč o ostvarivanju prava radnika, tu se kao i u ostalim granama primenjuju svi vidovi sindikalnih borbi, počev od pregovora, preko štrajkova, do demonstracija. Vuković napominje da je stanje, naravno, najgore u onim firmama koje su u predstečajnom i stečajnom procesu, da su mnogobrojne sumnjive ili čak „kriminalne“ privatizacije takođe u fokusu sindikalaca, ali da se generalno u takvim firmama radnicima ili bivšim zaposlenima najviše može postići uz pomoć socijalnih programa države, dok se jedini spas za granu vidi u aktivnim merama ekonomske politike i subvencija, zaključuje predsednik Sindikata radnika građevinarstva i industrije građevinskog materijala Srbije.

Tenderi bili „naklonjeni“ inostranim firmama: Dušan Vuković

Ranko Drljević, predsednik Granskog sindikata građevinarstva Nezavisnost, takođe tvrdi da u krizi najviše ispaštaju proizvodni radnici.

- Građevinska operativa nalazi se u najgorem položaju u poslednjih 50 godina. Velikih investicija nema, privatizacije preduzeća su neuspele, što za posledicu ima porast nezaposlenosti. Čak i kada država pokrene neki projekat, posao dobijaju inostrani konzorcijumi. Naši operativci tu dolaze samo kao podizvođači, naglašava Drljević.

Podsećanja radi, nekada je građevinska operativa Srbije bila brend, naročito u Aziji, Africi i Južnoj Americi. Zatim, nekada velika građevinska preduzeća, kao što su Komgrap, Trudbenik, Rad i Ivan Milutinović sada su uništena, a pokrenuta su mala preduzeća nepoznatih vlasnika koji radnu snagu često angažuju na crno.

Naš sagovornik napominje da je sindikat Nezavisnost pokušavao u više navrata da kontaktira resorno ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, ali da rešenja problema nisu nađena. On naglašava i da je u ovoj privrednoj grani strpljenja sve manje, te da će radnici uskoro biti prinuđeni da izađu na ulice kako bi se borili za svoja prava.

- Ova građevinska sezona je izgubljena. Mi smo na gradilištima morali da budemo već od 1. marta, ali se to nije desilo. Država najavljuje gradnju nekakvih stanova kako bi pokrenuli operativu, ali tek na jesen. Međutim, septembar nije vreme kad veliki projekti treba da se zahuktavaju. To je moralo da se desi pre dva meseca, ističe Drljević.

Stanogradnja na izdisaju

Građevinska industrija u Srbiji u poslednje dve godine je praktično desetkovana. Naime, u 2009. je izgrađeno tek nešto više od 1.200 stanova, što je višestruko manje nego prethodnih godina. U ovako lošoj situaciji „procvetao“ je rad u sivoj zoni, pa su se otvorile i brojne crne berze radnika za daleko manju platu nego da su prijavljeni i dovoljno kvalifikovani za određeni posao.

Zatvoreno 500 preduzeća

U 2009. zatvoreno je više od 500 građevinskih preduzeća, koja su uglavnom bankrotirala zbog neizmirenih obaveza države. Od onih koja rade, najveća potraživanja i dalje imaju najveća preduzeća kao što su „Energoprojekt“, „Ratko Mitrović“, „Planum“, „Putevi Užice“, „Mostogradnja“ i „Montera“.

defilovaće sutra na ulicama u Kragujevcu i Kruševcu

kolone metalaca

biti „Zdravstveno osiguranje za sve radnike“
protest u „pet do 12“ u Kruševcu

Oni koji imaju radnu knjižicu, valjda moraju da imaju i overenu zdravstvenu knjižicu. To što poslodavci ne uplaćuju doprinose nije problem radnika, već država mora da nađe način kako to da obezbedi, napominje naš sagovornik.

Devedesetih godina, prema rečima Vujovića, u Srbiji je bilo oko 400.000 zaposlenih u ovoj industriji. Sada ih ima nešto više od 100.000, a najveći deo onih koji su ostali bez posla je sa radnog mesta otišao kao tehnološki višak. Privatizacija metalcima, napominje Vujović, nije donela ništa dobro.

- Kupoprodajni ugovori se ne poštuju, ljudi ostaju bez posla, u preduzeća se ne ulaže, i nebriga države i poslodavaca je izazvala tu inicijalnu kapislu da 1. maj obeležimo na ovakav način. Privatizacija je imala za cilj da obezbedi obrtna sredstva kako bi mogao da se radi, da se obezbede nova tržišta, puna zaposlenost radnika, veće zarade i prosperitet, ističe Vujović.

Nezadovoljstvo sistemom, državom i odnosom koji ima prema radnicima Samostalni sindikat će iskazati u Kragujevcu, zato što je to možda više od svih ostalih, napominje Vujović, radnički grad.

- Mi očekujemo da sutra dođu i radnici iz cele Srbije, Jagodine, Trstenika, Smedereva. Verujem da će biti 5.000 radnika, ali ćemo biti vrlo zadovoljni ako dođe i 3.000, naglašava Vujović i dodaje da će se mirni protest dvadesetak dana kasnije, tačnije 21. maja preseliti u Niš.

Njihova sindikalna „konkurencija“ UGS Nezavisnost nije dobila poziv za skup u Kragujevcu, ali ni kolege iz ove sindikalne organizacije nisu poslali poziv „samostalnima“ za obeležavanje 1. maja u Kruševcu. Oni će tamo, uz Nezavisni sindikat hemije i nemetala organizovati protest u „pet do 12“. U Kruševcu Granski sindikat hemije, nemetala, energetike i rudarstva Nezavisnost organizuje prvomajski protestni skup.

- Očekujemo da će doći radnici iz cele Srbije, svi oni nezadovoljni tranzicijom, privatizacijom i odnosom države prema njima, kaže predsednik sindikata metalaca Nezavisnosti Jovan Pirković. On kaže da je stanje u ovoj industriji „jako loše“ i da je krajem decembra radilo svega 128.000 „metalaca“. Međutim i oni koji rade, kaže Pirković, ne mogu da budu zadovoljni jer gotovo 50 odsto njih platu ne prima redovno ili je ne prima uopšte.

O teškom položaju ovih radnika, kaže Pirković, razgovarali su u Sindikatu još krajem marta i odluka koju su tada doneli jeste da nateraju državu da pomeri metalsku industriju sa mrtve tačke na kojoj se nalazi, jer oni više ne žele i niti mogu da stoje u mestu.

Zarade radnika opale najmanje za 100 evra

Potpredsednik Sindikata metalaca Srbije Zoran Mihajlović za naš list kaže da će centralna manifestacija biti organizovana u Kragujevcu, jer se pokazalo da „Beograd nije pogodan za takve događaje“. Organizovanjem ove proslave sindikat, prema Mihajlovićevim rečima, želi da pokaže ne samo da je Kragujevac i dalje centar domaćeg metalskog kompleksa, već i sindikalnog pokreta Srbije.

- Vlastima ćemo Prvog maja poslati poslednje upozorenje o neodrživosti položaja domaćeg metalskog kompleksa i zaposlenih u njemu. Srpska industrija je nebrigom države i lošom privatizacijom desetkovana, sve veći broj radnika je bez posla, a oni koji još uvek rade imaju sve manje plate. Zarade radnika od septembra prošle do marta ove godine opale su za najmanje 100 evra. Srpski radnik trenutno prosečno zaradi oko 150 evra, a od toga ne može da se živi. Sa skupa ćemo poslati poruku da srpski metalci imaju sve manje strpljenja i razumevanja za državnu nebrigu prema metalskom kompleksu i prema privredi uopšte, ističe Mihajlović. ***Z. R.***

Prvomajska tišina

LIČNI STAV

Slobodan Lalović

Nekada, a to nije bilo tako davno, Prvi maj se obeležavao svečano, paradama i urancima širom nekadašnje Jugoslavije. Bio je to dan kada se govorilo o „radnim uspesima“ i o najboljem od svih sistema u kome su radnici imali vlast. Povremeni štrajkovi, prvi u Trbovlju u Sloveniji 1958. godine (tada se nisu smeli tako zvati) nagoveštavali su da nije sve idealno. Ali dok su bili na nivou incidenta nisu, bar u očima većine, značajnije kvarili opštu sliku. Iz godine u godinu, od jednog do drugog Prvog maja, prema zvaničnim podacima napredovalo se u svakom pogledu, pa je svako izražavanje neverice više ličilo na nezahvalnost nego na politički stav. Usamljeni kritički glasovi koji su se povremeno javljivali nestajali su u moru zastava prigušeni pažnjom službe koja nije dozvoljavala da se iskrice otpora razgore.

Danas, u Republici Srbiji, ove 2010. godine, verovatno će se tu i tamo vrteti jaganjci i prasići, poneka usamljena i malobrojna grupa će pokušati da pomalo protestuje, ali će pre svega vladati tišina koja obično dolazi posle poraza. Nema ni snage, ni energije, ni ljudi za ulaganje napora većeg od onog koji je potreban za okretanje ražnja ili gledanje Farme koja preciznо izražava preovladujuće stanje duha. Otac Tadej je govorio da nam je život onakav kakve su nam misli. A Čerčil je još u toku Drugog svetskog rata govorio o tome da će se naredni ratovi voditi u umovima, odnosno da će se borba voditi oko sadržaja svesti. Ako su ova dva velika čoveka u pravu, onda bi to značilo da su nam misli takve da sve što nam se događa zaslužujemo, kao i da svesti većine odgovara da živi u agoniji utopljenoj u samozavaravanje.

Danas, u Republici Srbiji, ove 2010. godine, ako se pravi inventar onoga što se dogodilo od prethodnog Prvog maja, to su masovna otpuštanja radnika, pad zarada i porast straha. Ono što nas očekuje do narednog Prvog maja, jeste isto, samo malo, ili mnogo više. A kud će više kad se i ovo ne može izdržati. Ili može, kretanjem svesti i prodajom Telekoma, a zatim i EPS-a. Ili može, kupovinom vremena i stvaranjem utiska da ako samo još malo izdržimo, i ako samo još malo budemo poslušni, otvoriće nam se vrata Raja, prvobitni greh će biti oprošten, a mi „dobri“ ćemo se ukrcati na Nojevu barku i tako preživeti opšti potop.

Danas, u Republici Srbiji, ove 2010. godine, verovatno će se tu i tamo vrteti jaganjci i prasići, poneka usamljena i malobrojna grupa će pokušati da pomalo protestuje, ali će pre svega vladati tišina koja obično dolazi posle poraza

Zato nema ni smisla, ni potrebe posebno obeležavati Prvi maj i postavljati neprijatna pitanja, ili tražiti nepopularne, a istinite odgovore. Kolektivnih ugovora nema, a neće ih ni biti, a zbog toga praviti problem kad samo što nismo ušli u Raj jeste neozbiljno. Odredbe Zakona o radu o radnom vremenu, prekovremenom radu, isplaćivanju zarada, uplaćivanju doprinosa se po pravilu ne primenjuju, ali zbog toga praviti problem jeste neodgovorno, ako onaj heruvim koji čuva vrata od raja, samo što nije otišao na uranak, kako bi mi utrčali unutra. Velika operacija zvana stečaj koja je započela u aprilu pročistiće privredu i „očistiti“ radnike.

Ali ne možemo se sad tim baviti dok ne vidimo šta će se dogoditi na Farmi i u selu koje gori, a baba se uporno češlja.

Autor je bivši ministar za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku

Kako su nestali radnički restorani i da li je tranzicija dokraja pojela topli obrok

Dva parčeta 'leba, „bez išta između“

NEKAD I SAD

Mnogi se gotovo svakodnevno odlučuju da na glad odgovore štrajkom glađu

U legendarnim „Kamiondžijama“ Paja i Jare sede u nekoj šoferskoj kafani. Paja naruči, onako bogato, pasulj, a Jare prazan sendvič. - Šta ti je to prazan sendvič? - pita Paja. - Pa lepo, dva parčeta 'leba, bez išta između. Paja je bio kafanski raskošan, Jare je štedeo. To je bilo nekad, u TV seriji.

Prazan sendvič za mnoge je danas, ne na TV ekranima nego u stvarnom životu, gotovo uobičajeni zalogaj. A za mnoge ni toliko. O štednji nema ni reči, ima o grcanju u dugovima.

Na jednoj internet raspravi, naš čovek, odavno saglasan s kapitalizmom, ocrtavajući šta nas čeka, napisao je: „Ljudi mora da se radi. Pauza je 30 minuta. Sami kupujete topli obrok, nema pušenja na poslu, nema kafe kuvarica. Ej bre, pa gde vi živite. Niste u vrtiću da vam neko sprema da jedete i da vam menja pelene.“

Ako je prazan sendvič postao stvarnost, restorani društvene ishrane postali su tek uspomena. Topli obrok propisao je zakonodavac, ali neki poslodavci tako „računajući“ plate i po par dinara dnevno u te svrhe. Doduše, kuvana jela „dele se“ i u narodnim kuhinjama, ali tamo nema obroka dovoljno ni za one koji ne mogu da plate prazan sendvič. Fabrike su rasprodate, radnici ostali bez posla, a kako ni na buvljacima ne može da se zaradi, mnogi se gotovo svakodnevno odlučuju da na glad odgovore štrajkom glađu.

To je i povod da na putu ka Evropi i svetu pogledamo da li je išta ostalo od radničkih menzi i toplog obroka ili je on danas „upao“ u hladni jogurt.

Manjerke ponovo u upotrebi

Nenad Kovačević

UŽICE - U vreme socijalističkog samoupravljanja, u fabričkim restoranima hranilo se više od 20.000 užičkih radnika i mogli su da biraju između četiri kvalitetna jela. Danas, nakon što mnoge firme nisu prošle tranzicijski ispit, maltene sve menze su zatvorene, pa se u njima hrani deset puta manje ljudi. Mnogi od njih, svoj topli obrok iz fabrike uzimaju u manjerkama, kao u vreme siromaštva nakon Drugog svetskog rata, i odnose kući da bi prehranili porodicu.

U užičkom kraju, osim u Valjaonici bakra u Ševojnu ne radi nijedna radnička menza, a nekada su ih imali „Cveta Dabić“, GP „Zlatibor“, „Prvi partizan“... Iz kuhinje Valjaonice bakra topli obroci danas se isporučuju zaposlenima u „Impol Sevalu“ i delu radnika u „Namenskoj proizvodnji“.

- U dobra stara vremena na meniju u fabričkim menzama bila su četiri kuvana jela i suhomesnati proizvodi. Osim pasulja, služili su se makaroni, krompir čorba, boranija, škembići i ostala jela, uz obaveznu salatu i kolač. Danas to postoji samo u Valjaonici bakra, zahvaljujući dogovoru poslovodstva i sindikata. Obroci su kvalitetni, a mnogi radnici, bolje se hrane u fabrici nego kod kuće, kaže Petrašin Drulović, nekadašnji radnik Valjaonice bakra, a danas predsednik Veća Samostalnog sindikata za više opština Zlatiborskog okruga.

- Za radnike na gradilištu ili livce, koji rade u izuzetno teškim uslovima, veoma je važno da imaju topli obrok. Pritisnuti nemaštinom mnogi od njih, umesto toplog obroka, odlučuju se za novčanu nadoknadu kako bi imali veća primanja, dodaje Drulović i ističe da su fabričke menze, osim u Valjaonici bakra, zatvorene, jer su mnoge firme nakon privatizacije u veoma teškoj situaciji ili jednostavno ne rade.

- Jedino sit radnik može dati maksimum na radnom mestu. Teško je raditi na livačkoj mašini ili na presi sa praznim stomakom. Ako bi uzeli pare za topli obrok, mnogi od njih dolazili bi gladni na posao. Pritisnuti nemaštinom, troškovima za školovanje dece i u situaciji kada su primanja mala, a radi samo jedan supružnik, neki od radnika u manjerkama uzimaju topli obrok iz fabričke menze i odnose ga kući kako bi prehranili porodicu. To je tužno, ali istinito, dodaje naš sagovornik.

„Svadba, svadba“ u najvećoj menzi

Zorica Miladinović

NIŠ - Topli obroci? Radnički restorani? To je najčešći „odgovor“ na pitanje šta je sa ovom zakonskom prinadležnošću i fabričkim objektima ishrane u Nišu. I obavezno je podsmešljiv.

Već odavno je neko konstatovao da u ovom, ekonomski devastiranom gradu „funkcionišu samo lokalna administracija, DIN Filip Moris i buvljak“. U gradskoj upravi i lokalnim preduzećima i ustanovama topli obrok se prima „u kešu“, dok ga DIN „Filip Moris“ daje „u naturi“, u svom restoranu. Na buvljaku, na kojem rade otpušteni inženjeri, ekonomisti, pravnici, trgovci ili zanatlije, toplog obroka, naravno, nema. Nema ga ni u najvećem delu privrede, mada je zakonski obavezan. Nema ga, dakako, ni na birou za zapošljavanje, gde je 35.000 Nišlija, po čemu je ovaj grad, kaže statistika, u neslavnom evropskom vrhu.

- Radnici DIN-a primaju nadoknadu za topli obrok u iznosu predviđenom zakonom. Dobijaju magnetne kartice, a postoji dnevna suma koju za ove potrebe mogu da skinu sa nje. Hrane se u restoranu DIN-a, ali za te pare hrana i usluga mogli bi da budu mnogo bolji. I bili su takvi dok lane nisu otpušteni kao tehnološki višak radnici restorana, a ketering ove vrste ustupljen je „trećoj“ firmi, kaže Dejan Janićijević, potpredsednik ASNS i članik tog sindikata u DIN-u.

Akademcima je lakše: Studentska menza u Beogradu

Miodrag Jovančić, predsednik sindikata Fabrike pumpi „Jastrebac“, koja je u štrajku jer se radnicima duguje 51 plata, kaže da ova privatizovana fabrika „i dalje ima restoran, ali se ne koristi, sada je magacin za delove“. Zoran Tošić, članik sindikata „Niteksa“, koji je pred stečajem, kaže da je i njihov radnički restoran van funkcije. On bi trebalo da se proda, a novac od toga iskoristi za pokretanje proizvodnje i isplatu socijalnog programa. A u ovom restoranu nekada su se gostili i mnogi domaći i strani posetioci „Niteksa. Tokom 90-ih novinari su tu „mezili“ i sa tadašnjim premijerom Mirkom Marjanovićem.

I drugi fabrički restorani u Nišu zarastaju u korov ili ne služe za radničke potrebe. Onaj u Elektronskoj industriji, koja je bila ekonomski brend ex-Jugoslavije a danas je pred stečajem, ne koriste preostali radnici, njih 500 od nekadašnjih 30.000.

Tokom 90-ih mnogi su „mezili“ u jednom restoranu zajedno sa tadašnjim premijerom Mirkom Marjanovićem

- Bili smo najbolji fabrički restoran u Srbiji, ugostili smo mnoge viđene ljude. Danas je restoran privatizovan, poput nekih drugih preduzeća koja su bila u sastavu EI. Prodat je najpre jednom, pa drugom, pa trećem kupcu. U njemu se sada prave svadbe - kaže Svetislav Ilić, potpredsednik metalske grane UGS Nezavisnost i članik tog sindikata u EI.

Tonovi teškog narodnjaka „Svadba, svadba“ u opustelom fabričkom krugu nekadašnjeg „giganta elektronike“, osnovanog pre 62 godine, svakako da su ironičan epilog njegovog dugogodišnjeg urušavanja.

Redovno za gradska i državna preduzeća

Radnicima gradske uprave topli obrok i regres uračunati su u koeficijent zarade, koja u proseku iznosi 28.000 dinara i spada u niže u Srbiji. Prema dostupnim podacima, „novčani“ topli obrok redovno primaju i zaposleni u gradskim preduzećima i ustanovama, kao i u državnim preduzećima i ustanovama u Nišu.

„Sitno nam ga udrobiše“

Vojkan Ristić

VRANJE - Danas jedemo čorbasto, ili što bi narod rekao u skladu sa situacijom „sitno nam ga udrobiše“, a nekad je bilo sasvim drugačije, kaže Mira Jeftić, radnica u „Jumku“. U centralnom fabričkom restoranu spremalo se dnevno i po 13.000 obroka, a danas kuhinja dnevno pravi oko dve hiljade uglavnom čorbastih jela. Meso je nevidljiva kategorije za većinu jumkovaca. Mnogi radnici na posao dolaze kao nekada davno, sa parčetom hleba, sira i ajvarom koji čuvaju u svojim kasetama.

U Industriji mineralne vode i sokova „Heba“ u Bujanovcu, koja je u vlasništvu kompanije „Nektar“, radnički restoran sada je pretvoren u neku vrstu prodavnice. „Tu se prodaju samo peciva i jogurt, a može se kupiti i burek. Zaboravili smo na pastrmku, krmenadle i jela po izboru, veli Divna Stojanović.

U Kompaniji „Simpo“ za radnike se spremaju i dalje tri jela, pa je tradicija radnog doručka ovde sačuvana i najviše podseća na dobra stara vremena. Uz toplo jelo ide salata i hleb. Jedini problem je što u trećoj smeni večera počinje uz zvuk sirene u dva posle ponoći. - To nije vreme da čovek jede, ali bolje da jedeš i na brzinu ispušiš cigaretu pa se vratiš za mašinu nego da budeš gladan, kaže sagovornik Danasa.

Nema više ni repete

- Tokom radne nedelje imali smo stalni jelovnik pa se znalo da je sredom pasulj sa slaninom, a petkom musaka. Mogao si da uzmeš hleba koliko si hteo, a sada je to postalo neka vrsta luksuza, jer uz obrok možete uzeti najviše tri parčeta hleba, a više nije dozvoljeno ni repete, objašnjava Ljuba Stanojkovski, radnik „Jumka“.

U poljoprivrednom kombinatu „Dešliševi“ u Vladičinom Hanu koji je dugo godina bio lider u proizvodnji hrane na jugu Srbije, a danas je blizu stečaja i likvidacije, u fabričkom restoranu je vladala prava egzotika, pogotovu s jeseni. Kiseli krastavčići, feferoni, cvekla, vrući lebac iz matične pekare, topljeni sir, sladoled, eurokrem, više vrsta sokova. Ponuda iz menija ko u kafani. Danas su kazani zardali, nema ni „s“ od salate, a ono malo radnika snalazi se kupujući ili donoseći od kuće.

U rudniku „Grot“ u Krivoj Feji u radničkom restoranu i danas rudari mogu da pojedu tri vrste kuvanih jela. Postoji i restoran za goste u kome se o važnijim događajima pojede i pečenje, a ne izostane ni dobro domaće vino.

Nekadašnji radnici Trgovinskog preduzeća „Vema“, a sada penzioneri prisećaju se da je u svakoj prodavnici postojala „butka za osoblje“ sa neizbežnim rešoom za kafu. Tu su u vreme doručka cvrčale kobasice, mezio se kačkavalj uz obaveznu vegetu i feferone iz plastične kesice čiju posebnu draž je predstavljala „kisela moča“ sipana u šoljicu za kafu u koju se umakao vruć hleb. Danas trgovci o svom trošku pretrče preko puta u neku od lokalnih kafana na teleću čorbicu, malu kupus salatu i lepinju po ceni od 170 dinara. Pljeskavica od pet upola sa lukom košta 120.

Nove gazde, memljiva skladišta i sanak pusti

Zoran Radovanović

KRAGUJEVAC - U drugoj polovini 80-ih prošloga veka, kad je Kragujevac bio značajan industrijski centar, radnici su u svojim fabrikama imali velike i uredne restorane društvene ishrane, u kojima se baš dobro jelo. No, kako Kragujevac odavno nije ono što je bio, tako su i nekadašnje radničke menze delom pretvorene u memljiva skladišta svega i svačega, ili su, jednostavno, već godinama zakatančene i zaboravljene fabričke prostorije.

U ovom gradu sve do početka 90-ih postojala je Fabrika hrane „Kragujevac“, koja je svakodnevno kuvanim jelima, konzerviranom hranom i kvalitetnim suhomesnatim proizvodima (čajnim kobasicama, na primer) snabdevala na desetine hiljada šumadijskih radnika, od čega blizu 50.000 zaposlenih u kragujevačkom delu „Zastave“.

Tako je to bilo nekada, a raspad države i tranzicionu cenu platili su, naravno, radnici. U takvoj situaciji topli obrok ostao je „sanak pusti“ i za one radnike koji su zaposleni u firmama koje još rade, ili imaju perspektivu.

Predsednik Saveza samostalnih sindikata u Kragujevcu Jugoslav Ristić kaže da nijedna firma u gradu već skoro 20 godina ne obezbeđuje topli obrok za zaposlene. Radnici su se, početkom 90-ih, kad im je ponuđeno da se opredele između novčane nadoknade ili toplog obroka, opredelili za novac, što je tada, s obzirom na bespariicu i plate od nekoliko maraka mesečno bilo logično.

- Novim Zakonom o radu predviđena je i obaveza poslodavca da obezbedi nadoknadu za ishranu tokom rada, ali nije određena njena visina. Otuda veliki broj poslodavaca bezobzirno zloupotrebljava, ili, jednostavno, tera šegu sa tom obavezom, pa radnicima, na ime nadoknade za topli obrok, isplaćuju po nekoliko dinara mesečno, ističe Ristić.

Gađali se konzervama

Na meniju u ovdašnjim radničkim restoranima svakoga dana nekad su bila po tri kuvana jela, u kojima je, neretko, bilo više mesa no variva. Vremešniji šumadijski radnici priseća ju se da su se ponekad i bukvalno gađali konzervama mesnog nareska ili pakovanjima „čajne“ i salame. Imalo se, pa se iz obesti i rasipalo.

Radnicima i sindikatima preostalo veoma malo nekad popularnih odmarališta

Najbolje u javnim preduzećima

Jasmina Tomašević

REKREACIJA

Gotovo svaka veća firma u Srbiji do 90-ih godina imala je radničko odmarište. Zaposleni su po povoljnim cenama sebi i svojoj porodici lako mogli da priušte letovanje, zimovanje, odmor ili rekreaciju u nekom od njih. Međutim, tokom privatizacije mnogobrojni objekti bili su predmet prethodne prodaje, a samo neki od njih prelazili su u ruke vlasnika celokupnog preduzeća.

Angažovanjem sindikata izuzeto je veoma malo odmarališta iz postupka privatizacije, a sudbina objekata, čiji status još nije definisan, ostaje neizvesna. Dobar deo odmarališta ostao je u Hrvatskoj i drugim republikama bivše Jugoslavije, a njihov dalji status trebalo bi rešavati na višim nivoima.

Vlada Andrić, predsednik Saveza samostalnih sindikata Beograda, kaže za Danas da je sindikat svojevremeno tražio od Agencije za privatizaciju i Vlade Republike Srbije da odmarališta, koja su nekada koristili radnici, predu u vlasništvo, odnosno pod upravu Sindikata.

- Poznato je da je veliki deo te imovine prodat kada i preduzeća kojima je ona pripadala. Ostalo ih je još nešto malo. Iako je postojalo obrazloženje da su ti objekti građeni iz fondova zajedničke potrošnje i da to nije bila baš imovina sindikata, činjenica je da su sindikati njima upravljali, kaže Andrić

Kada je reč o tim objektima, pre početka privatizacije aktivnosti Sindikata išle su u pravcu njihovog izdvajanja iz procesa. Tu se, međutim, nije do kraja istrajalo, pa im je status ostao nerešen, ukazuje Andrić i napominje da su u mnogim evropskim zemljama objekti namenjeni odmoru i rekreaciji radnika dati sindikatima na upravljanje na period od 30 godina.

U mnogim evropskim zemljama objekti namenjeni odmoru i rekreaciji radnika dati sindikatima na upravljanje na period od 30 godina

Kakva će biti budućnost „radničkog turizma“ u Srbiji sada zavisi, pre svega, od privrednog rasta, budućeg statusa ovih objekata i materijalno-socijalnog položaja zaposlenih.

U nekim preduzećima, naročito u javnim, još postoje kakvi-takvi objekti namenjeni odmoru i rekreaciji zaposlenih, koji su i dalje zadržali svoju funkciju i veoma su popularni.

Takav slučaj je sa EPS-om i njegovim odmarištima na Kopaoniku i u Budvi. Ove godine Samostalni sindikat, dobrim delom, radio je i sa njihovom Turističkom organizacijom budući da na moru EPS raspolaže sa 1.000 ležaja u hotelu i depadansima, kao i na drugim destinacijama.

Kada je reč o predstojećoj sezoni, Savez samostalnih sindikata Beograda, uz saradnji sa drugim agencijama, slaće radnike u Vrnjačku Banju, Sokobanju, Zlatibor, Budvu i Perućac. Svi ovi aranžmani biće pod povoljnim uslovima, plaćaće se u više rata nego inače, imaće organizovani prevoz i druge povoljnosti. Sindikat Beograda će krajem septembra organizovati i Radničko-sportske igre u Grčkoj.

Naravno, tu ipak ostaje otvoreno pitanje koliko će zaposlenih, zbog teške ekonomske situacije u zemlji, moći sebi da priušti i ovakav vid odmora.

Rekreaturs promenio poslovnu politiku

Radnik - svaki deseti gost

Prvi put nakon 28 godina, Samostalni sindikat Beograda prekinuo je saradnju sa „Rekreatursom“, dugogodišnjim liderom u sindikalnom turizmu, dobrim delom i zbog promenjene poslovne politike.

Naši sagovornici iz ovog sindikata ocenjuju da „Rekreaturs“, koji je do sada ugovarao aranžmane sa Samostalnim sindikatom, sada nastoji da privuče pojedina preduzeća, i njihove sindikalne organizacije da i dalje šalju svoje zaposlene na odmor u neki od njihovih objekata. Ukazujući da ove godine ni tradicionalni Majski susreti u Čanju neće biti održani, ocenjuju da je „Rekreaturs“ promenio poslovnu politiku i ne vidi interes u radničkom turizmu.

U Rekreatursu (Recreatours) pak ističu da ta turistička agencija posluje punih 57 godina, kao i da gostima nudi „dobar odmor, dobru uslugu i pristupačne cene“. Na raspolaganju je osam hotela u vlasništvu, sa obiljem rekreativnih sadržaja: sportski tereni, bazeni, odmarališta, obilasci kulturnih znamenja. U hotelima i turističkim naseljima, locirani na najpoznatijim turističkim mestima raspolažu sa 4.000 ležaja.

Akcionarsko društvo

Rekreaturs je pre nekoliko godina postao akcionarsko društvo osnovano ulozima više od stotinu preduzeća, a u svakom trenutku znalo se koliko je čije imovine u njemu. Sada ovom firmom upravljaju akcionari, a promenjena je i struktura vlasništva. U međuvremenu je imovina koju su neka od preduzeća imala prodata, a nekoliko firmi i dalje su akcionari u „Rekreatursu“.

Rekreaturs je članica YUTA od prvog dana, a u okviru te asocijacije član je i grupacije za dečji i omladinski turizam. Agencija je verifikovana, specijalizovana i ovlašćena za izradu i realizaciju programa pomenutih oblasti.

Decenijama unazad, ističu u ovoj agenciji, Rekreaturs organizuje preventivno rekreativni odmor u svojim hotelima na moru, planinama, banjama i jezerima. Dugogodišnje iskustvo i uspešna saradnja sa službama zaduženim za odmor i rekreaciju radnika, kao i sindikatima u preduzećima i ustanovama, doprinela je razvoju ovog vida odmora i rekreacije, u cilju očuvanja i poboljšanja zdravstvenih i radnih sposobnosti.

Tokom prošle godine ostvareno je ukupno 250.780 noćenja. Ona se ne odnose samo na rekreaciju radnika (koja je iznosila tek nešto više od 10 odsto ukupnog broja ostvarenih noćenja) već i na komercijalnu prodaju, dečji turizam, odmore za penzionere. Rekreaturs, ističu u toj agenciji, ipak i dalje sarađuje sa sindikatima, kako na republičkom, tako i na drugim nivoima.

Pred sindikatima velikih državnih kompanija biće puno posla pred najavljene prodaje Jata i Telekoma

Višak zaposlenih glavna briga

Ivan Radak

U FOKUSU

Sindikalna pozornica u drugoj polovini ove godine sasvim sigurno pripašće sindikatima velikih državnih preduzeća. Sve bliže moguće pronalaženje rešenja za Jat ervejz, kao i iznenadna potreba za prodajom Telekoma, primoraće sindikalne organizacije tih preduzeća da bitno pojačaju delovanje na zaštiti prava zaposlenih. Sa prodajom Telekoma, aktivnosti će, ako ne u ovoj, sigurno u sledećoj, morati da pojačaju i sindikati PTT-a, kompanije koja oko trećine prihoda ostvaruje od poslovnih odnosa sa najvećom domaćom telekomunikacionom firmom. Te odnose bi novi vlasnik Telekoma lako mogao da prekine i tako dovede u problem finansiranje zarada u poštanskom preduzeću.

Rešavanje problema viška zaposlenih zapravo će biti glavna tema za državu i sindikate. Problem je utoliko veći jer se već sada može naslutiti da su ti viškovi ozbiljni. U javnost je procurila ideja Vlade Srbije da umesto oživljavanja Jata formira novo preduzeće u koje bi prešlo najviše 600 zaposlenih. Problem je u tome što je reč tek o polovini sadašnje radne snage. Slično je i u Telekomu u kojem radi oko 9.400 zaposlenih.

Socijalni program u naznakama

Jedan od bivših rukovodilaca Telekoma s kojim smo razgovarali, višak u kompaniji procenjuje na čak 4.000. Koliko bi moglo da bude suvišnih u PTT zasad može samo da se nagađa, a u ovoj godini očekuje se da prihvatanjem socijalnog programa kompaniju napusti najmanje 1.000 osoba.

Sindikati tri preduzeća za sada nisu previše primetni u javnosti, a ne kriju da je jedan od razloga i to što i dalje ne raspolažu preciznim informacijama kakve su ideje Vlade. Ipak, svi očekuju da budu konsultovani i uključeni u rešavanje sudbine svojih preduzeća.

Ivica Cvetanović, predsednik Konfederacije slobodnih sindikata, koja okuplja sindikalne organizacije ta tri preduzeća, kaže za naš list da je stav već definisan kada je reč o prodaji Telekoma kojoj se protive dok, u slučaju Jata i PTT, KSS očekuje više informacija o planovima Vlade. On dodaje da bi razdvajanje PTT i Telekoma ipak moglo da protekne bez problema.

- Što se tiče problema viškova u tim preduzećima još je rano govoriti o tome, ističe Cvetanović. On tvrdi da su sindikati tri preduzeća veoma aktivni iako se to u javnosti ne vidi previše.

- Imamo dobru dinamiku aktivnosti i radićemo na tome da KSS ima kvalitetan dijalog sa Vladom i da se stavovi sindikata ispoštuju jer ako naiđemo na zid onda je to jako opasno, smatra naš sagovornik.

Predsednik sindikata Telekoma „Srbija“ Miroslav Joksimović kaže da se ta organizacija protivi prodaji kompanije jer ništa od ponuđenih argumenata u korist prodaje ne stoji.

- Tvrdnje da će investicije biti veće kada dođe novi vlasnik, a to će verovatno biti Dojče telekom, ne stoje jer će biti najmanje dvostruko niže imajući u vidu iskustva iz regiona gde ta kompanija posluje. Takođe, nigde nisu doneli niže cene već samo više. Neće rešiti ni problem dvojnika jer ih je već sada samo dva odsto. Četvrto, dividende za državu će biti manje, navodi Joksimović i podseća da je kompaniju dobrovoljno već napustilo 4.000 zaposlenih.

- Posmatrano prema broju priključaka u fiksnoj mreži mi smo na sredini evropske lestvice po broju zaposlenih. Zato ne stoji da imamo višak. Hrvatski telekom ima 6.200 radnika na dvostruko manjem tržištu, a mi 9.400, ističe Joksimović.

Ipak, za sindikate u Telekomu biće puno posla ukoliko se u Srbiji ponovi ono što se dešavalo sa zaposlenima u dominantnim telekomunikacionim kompanijama u regionu posle prodaje. Joksimović podseća da je Dojče telekom u Slovačkoj otpustio oko 8.000 zaposlenih, a u Hrvatskoj 5.700.

Zahtevi sindikata Telekoma „Srbija“

- Tražimo usaglašavanje socijalnog programa koji bi stajao uz kolektivni ugovor i koji bi morao da uđe u tendersku dokumentaciju, a važio bi čak i da ne dođe do prodaje kompanije. To je prvi uslov sindikata za pregovore. Takođe, u slučaju prodaje tražili bismo zaštitu zaposlenih od otkaza na određeni niz godina, a posle isteka tog roka da dođe do razgovora sa sindikatima o novom socijalnom programu. Tražimo i da nivo zarada bude „vezan“ za ukupan prihod kompanije na nivou koji postoji u telekomima u regionu i da to takođe bude deo tenderske dokumentacije. Zatim, zahtevamo da vrednost akcija koje će dobiti bivši i sadašnji zaposleni u kompaniji, kao i građani, bude očuvana tako što bi ih prodali zajedno sa državnim akcijama ili da nam u toku naredne dve godine bude garantovano da ćemo za njih dobiti cenu koju je dobila i država. Na kraju, tražimo da država zadrži zlatnu akciju u Telekomu kako kupac ne bi bio njegov apsolutni vladar, ističe Joksimović.

U Jatu više nedoumica nego planova

Zaposleni zabrinuti zbog predstojećih otpuštanja: Letelica Jat ervejza nakon manje havarije

Foto: FoNet

U nešto težoj situaciji su sindikalci u Jat ervejzu, koji će verovatno biti prodat pre Telekoma, jer imaju daleko manje informacija kakvi su planovi Vlade.

- Još uvek ne postoji zvaničan stav kako će se sve odvijati. Ni ministri nisu mogli nešto konkretnije da nam kažu. Ideja je jedino da bude formirana nova kompanija u koju će preći polovina zaposlenih dok će druga polovina ostati u staroj. Zato ćemo uskoro krenuti u razgovore sa generalnim direktorom i Vladom na temu šta će biti sa polovinom zaposlenih koji ostaju u staroj firmi. Neki plan je da sadašnji direktor ostane direktor u postojećoj kompaniji i da zaposleni u njoj rade na prodaji karata. Pitanje je koliko je to realno ili je samo izgovor da bi se završio ceo proces prodaje i posle toga preduzeće ugasilo. Sumnjam u taj plan, ali to je moje lično mišljenje. Verovatno će stari Jat da se oslobodi dugova, šta ostane preći će na Vladu, a onda će da bude odobren socijalni program za te ljude. Ako se situacija bude tako odvijala, zadatak mi je da što bolje ispregovaram taj socijalni program, kaže predsednik Jedinstvene sindikalne organizacije Jat ervejza Nenad Kukoljac.

On navodi da sindikati u nacionalnom avioprevozniku još nemaju definisane zahteve, ali dodaje da nikako ne dolazi u obzir da radnici koji ostanu u staroj firmi dobiju manje otpremnine od onih koji su do sada odlazili dobrovoljno.

- Sada sve zavisi od toga da li će se uopšte pojaviti strateški partner i pod kojim uslovima. Ni u naznakama nema ništa od toga za sada. Jedina kompanija koja je navodno zainteresovana za Jat je Turkiš erlajns, ali koliko vidim i tu je mrka kapa. I dalje su sve nagađanja i mi smo kao sindikat u stanju neznanja, smatra Kukoljac.

- Očekujem da ćemo biti konsultovani u procesu prodaje Jata jer nema razloga da tako ne bude, a imamo i tu jačinu da budemo konsultovani. Ako tako ne bude, znate i samo kako ćemo dalje. Ali, ne bih voleo da razmišljam na tu temu jer ide sezona i to nije ni u čijem interesu. Očekujem da neće doći do zaoštravanja situacije - naglašava Kukoljac. Naš sagovornik zaključuje i da je teško govoriti o konačnoj cifri prekobrojnih jer će sve zavisiti od potreba novog vlasnika i načina organizacije nove kompanije.

Koliko su u radnici

Malo posla, još manje plate

Vranje - Od nekada 13.000 radnika Kompanije Jumko, na poslu je ostalo njih oko dve hiljade. Svi radnici likvidirane konfekcije Zamber vratili su se u matičnu fabriku.

- U zavisnosti od ugovorenih poslova najčešće radimo dva do tri dana u nedelji. Potpuna uposlenost kapaciteta bilo je samo u vreme kada smo radili uniforme za poštu i policiju, kaže Radica Zlatković iz pogona konfekcije. Ona navodi da se njena zarada kreće od pet do 12.000 dinara.

Umesto u tri smene pogoni Jumka sada rade u jednoj, a tokom aprila radnici jedva da su imali dvadeset radnih dana uz prosečnu zaradu od 9.800 dinara. U Zavarivaču štrajk zbog neisplaćenih zarada i neuplaćenih poreza i doprinosa trajao je skoro tri meseca. Za to vreme radnici nisu primili ni dinara, a vlasnik kapitala „Galeb grup“ iz Šapca u međuvremenu nije uspeo da obezbedi nove poslove, pa će radnici i ovog preduzeća više vremena provoditi kod kuće nego li u halama.

U Alfa plamu proizvodnja se odvija kontinuirano, u dve smene uz prosečnu zaradu od oko 30.000 dinara, što su i najveće zarade u privredi sedam opština Pčinjskog okruga. Proizvodnja se odvija u dve smene i u „Simpu“, a radnici primaju u proseku između 25 i 30.000 dinara.

- Radim u butiku osam sati. Bez osiguranja a moja zarada koju dobijam na ruke je 10.000 dinara, kaže Sunčica Stanković iz Vranja. Dnevnica u vranjskim kafićima gde zaposleni uglavnom nisu osigurani za osmočasovno radno vreme je hiljadu dinara. ***V. R.***

Navika i odvika

Procene u Samostalnom i sindikatu Nezavisnost govore da su se radnici na jugu Srbije u poslednjih deset godina äodvikli od osmočasovnog radnog vremena i da su sada u stanju da efektivno rade zbog niske cene rada najviše tri sataõ. Ukoliko dođe do porasta zarada, što je nerealno očekivati, imaćemo probleme sa zaposlenima koji su se odvikli od kontinuiranog radnog vremena, pojašnjava Mira Dimitrijević, predsednica povereništva Samostalnog sindikata za Pčinjski okrug.

U Valjaonici bakra traže republički prosek

Užice - U Valjaonici bakra u Sevojnu u toku su pregovori predstavnika fabričkih sindikata i poslovodstva o visini osnovne zarade za ovu godinu. Dragovan Draškić, predsednik Samostalnog sindikata kaže da sindikati zahtevaju da osnovna zarada, bez dodataka za radni staž, stimulaciju i prekovremeni rad, bude u visini republičkog proseka u privredi Srbije. Pored tog sindikata u pregovorima sa poslovodstvom učestvuju i predstavnici Nezavisnog sindikata radnika Jugoslavije i Industrijskog sindikata Nezavisnost.

- Za tri meseca ove godine proizvodnja u fabrici je povećana za 26 odsto u odnosu na isti period prošle godine, a prosečna plata je oko tridesetak hiljada dinara. Naš zahtev je da osnovna plata bude 31.000 dinara, što je prosečna zarada u privredi zemlje i sve što je manje od tog iznosa za nas nije prihvatljivo, rekao je za Forum Draškić, dodavši da te stavove podržavaju i ostala dva fabrička sindikata.

- Mislim da je dogovor u obostranom interesu i trebalo bi da se pomiri svet kapitala i svet rada. Ipak, sve ispod traženog iznosa osnovne zarade za radnike ne bi bilo stimulativno da ispune planove o proizvodnji, koji su veoma ambiciozni, ambiciozniji nego ikad, poručio je Draškić, zaključivši ipak da su uslovi rada za oko 1.140 radnika svake godine sve bolji. Veljko Ljubičić, predsednik Industrijskog sindikata Nezavisnost, kaže da je takođe uveren da će biti postignut dogovor, za koji ističe da je neophodan i radnicima i poslovodstvu, dok je Krsta Radović, predsednik Nezavisnog sindikata radnika Jugoslavije odbio da komentariše pregovore sa poslovodstvom. ***N. K.***

spremni Srbiji da rade i pod kojim uslovima

Kad radnici traže vlasnike

Novi Pazar - Prema poslednjim podacima u Novom Pazaru ima 21.367 nezaposlenih, a radi tek 16.000 ljudi. Najviše zaposlenih je u javnim preduzećima i ustanovama, obrazovanju, zdravstvu, državnim institucijama i u privatnom sektoru. Državna preduzeća, uglavnom, ne rade, a privatni sektor posluje sa 70 odsto kapaciteta. Prosečna zarada za republičkom kaska za pedesetak evra u dinarskoj protivvrednosti. Mišljenja sindikalnih vođa su oprečna o pitanju zainteresovanosti da se radi za minimalnu zaradu. Poverenik ASNS Džemo Graca nije siguran da bi neko pristao da radi za minimalnu zaradu od 15.600 dinara „koja ne dozvoljava ni puko preživljavanje“.

- Niko ne beži od rada, ali nema posla koji bi bio adekvatno plaćen. Hoće ljudi da rade uz normalnu cenu rada i plaćene doprinose za zdravstveno i penzijsko osiguranje, ističe Graca. Poverenik Sindikata Nezavisnost Esad Nicević tvrdi takođe da bi 90 odsto nezaposlenih pristalo da radi za minimalac, ali uz redovno plaćanje doprinosa.

- Probirljivost posla postoji. ali zavisi od godina starosti. Porodični ljudi ne biraju. Biranje zaposlenja karakteristično je za mlađe ljude, a posebno za one koji imaju „jaka leđa“, naglašava Nicević.

Zaposleni u holding preduzeću „Vojin Popović“ su u stalnom štrajkačkom zasedanju od pre tri godine i ovo im je četvrti praznik rada koji dočekuju s nadom da će im problemi biti rešeni. Džemo Graca, regionalni poverenik ASNS, kaže da je nezvanično saznao da ministar Dinkić ima kupca za ovo preduzeće, ali ne sigurnog i još se pregovara. Radnici su pak za svoje preduzeće pronašli kupca iz Mađarske, koji je zainteresovan da nastavi delatnost ovog preduzeća.

Stari proleteri i kapitalisti

Kragujevac - Od 118 proizvodnih radnika Zastave Elektro kojima je Jura korporacija Srbija minule sedmice ponudila posao, odnosno tromesečni probni rad, ponudu Jure prihvatilo je svega pet račanskih radnica. Ostale kolege opredelile su se za dobrovoljni odlazak iz fabrike, uz otpremnine po 300 evra po godini radnog staža, prevremenu penziju ili druge opcije iz socijalnog programa. Iz fabrike će u socijalni program otići i svi ostali radnici Zastave Elektro, odnosno onih 166 račanskih trudbenika kojima menadžment Jura korporacije nije ni nudio radni angažman.

S druge strane, na interni konkurs Jure početkom ove sedmice javilo se čak oko 500 žitelja Rače i drugih mesta. Menadžment Jure je već odabrao prvih 150 radnika, koji će već u ponedeljak 3. maja započeti tromesečni probni rad. Mesečno će zarađivati prosečnih 195 evra, a nakon zasnivanja radnog odnosa na neodređeno, moći će da zarađuju i bonus do 50 evra, u zavisnosti od radnog učinka.

U sindikatu Zastave Elektro ističu da su stari radnici odluku o dobrovoljnom odlasku iz firme uz otpremnine doneli potpuno autonomno. Predsednik sindikata u Zastavi Elektro Slobodan Gajić kaže da su radnici procenili da im je posle traumatičnih iskustava sa prethodnim konzorcijumom izvesnije da uzmu barem nešto i napuste fabriku nego da ulaze u novu avanturu.

Poverenik Saveza samostalnih sindikata u Rači Tomislav Veljković tvrdi da radnici Zastave Elektro nisu neradnici.

- Nejasno je zašto država insistira na tome da se radnici opredele za socijalni program, da bi potom otvaranje svakog radnog mesta u Juri finansirala sa po 4.500 evra. Zašto, dakle, država želi da daje novac na dve strane, ističe Veljković.

Predsednik Saveza samostalnih sindikata u Kragujevcu Jugoslav Ristić takođe tvrdi da su nadležni sugerisali radnicima Zastave Elektro da se prijavljuju za socijalni program, odnosno da napuste fabriku koju je Jura korporacija kupovala bez ikakvih obaveza prema zaposlenima.

Podsetimo da se nešto slično nedavno dešavalo i u Zastavi, odnosno u kompaniji Fijat automobili Srbija, koju je sredinom marta napustila grupa od 60 radnika, koji su tvrdili da ne mogu da izdrže naporan rad, a žalili su se i da su izloženi mobingu. Od tih šezdesetak radnika koji su sredinom marta napustili FAS, njih 47 se u međuvremenu predomislilo i odlučilo da se vrati u Fijat. ***Z. R.***

Menadžeri - sindikati: 1 : 1

Generalni menadžer kompanije Jura korporacija Srbije Lukas Nam poručio je prekjuče radnicima Zastave Elektro da „u svojoj kompaniji ne želi sindikat“. Savez samostalnih sindikata je saopštio da su te izjave izazvale uznemirenje u javnosti, a posebno u sindikalnom pokretu Srbije. „Pretpostavljamo da vam je poznato da Ustav Srbije i domaći zakon o radu garantuju zaposlenima pravo sindikalnog organizovanja... Zato vas pozivamo da ne ometate formiranje sindikata u vašoj kompaniji, navodi se, između ostalog, u ovom saopštenju.

Sa druge strane generalni menadžer Fijat automobila Srbija započeo je pregovore sa sindikalnom organizacijom o pojedinačnom kolektivnom ugovoru u FAS-u. Tim ugovorom biće regulisani odnosi između menadžmenta i zaposlenih i definisana prava i obaveze radnika, kao što su visina zarada i regresa, godišnji odmor, plaćeno odsustvo i drugo. Poštujući domaće radno zakonodavstvo, Fijat je ove nedelje u svojoj kompaniji zaposlio i 20 osoba sa invaliditetom.

Elektronska industrija Niš, industrijski brend bivše Jugoslavije, broji poslednje dane

Spas za neke ili pomen za sve

Zorica Miladinović

STUDIJA SLUČAJA

Umeo je da bane u pola noći, da vidi kako se radi, i tada su se svima tresle pantalone, bukvalno, bio je nostalgičan jedan od penzionisanih radnika Elektronske industrije Niš, na nedavnoj komemoraciji Vladimiru Jasiću, najuspešnijem generalnom direktoru u istoriji EI. Tada je bezmalo 30.000 zaposlenih radilo danonoćno, a televizori i drugi proizvodi plasirani su širom Juge i Evrope.

Jasić je podneo ostavku čim je radnicima prvi put zakasnila plata. Njegova smrt poklopila se sa vešću: EI Niš je pred stečajem. Poklopila se i sa dolaskom vicepremijera i ministra ekonomije Mlađana Dinkića u Niš, gde je posetio više preduzeća „u problemima“, ali - zaobišao EI. Njegova i bivše vlade prethodno su više puta obećale „rešenje“ za Elektronsku.

Državna Agencija za privatizaciju maja 2006. donela je i odluku o restrukturiranju EI holdinga, a Dinkić i njegov kolega, vicepremijer Božidar Đelić obećavali su da će restrukturiranim firmama obezbediti strateške partnere. Đelić je prošle godine u ime Vlade potpisao protokol o saradnji sa francuskim Sažemom, koji je u EI trebalo da proizvodi električna brojila. Predstavnici Vlade i grada Niša više puta su najavili i da će u krugu EI biti otvoren Naučno-tehnološki park Tehniks.

Francuzi nisu ni počeli da rade, a tehnološki park ostao je „lepa želja“. Realnost je jedino nedavno objavljeni spisak NBS na kojem su firme čiji su računi u blokadi duže od tri godine, što je po novom Zakonu o stečaju uslov za stečaj. Na njemu je i 15 od ukupno 17 firmi EI holdinga.

- Tražimo da se sa spiska firmi predviđenih za stečaj izuzme šest preduzeća koja svojim kapitalom mogu da postanu deo Tehnološkog parka, kao i da se uplati radni staž za poslednje četiri godine za 2.500 radnika. Takođe, trebalo bi rešiti i problem dugovanja radnicima, od kojih neki nisu primili 72 plate i doprinose za šest godina, kaže za Danas Svetislav Ilić, potpredsednik metalske grane UGS Nezavisnost Srbije i prvi čovek tog sindikata u EI holdingu.

I zamenik generalnog direktora EI holdinga Zoran Dukić smatra da je za sadašnju situaciju dobrim delom odgovorna Vlada Srbije, jer je rukovodstvo EI „sve radilo po nalogu Ministarstva ekonomije i Agencije za privatizaciju“. On kaže da je „neshvatljivo“ da se na spisku za stečaj nalaze i preduzeća predviđena za Naučno-tehnološki park.

- Odlaskom u stečaj 15 firmi niko ne bi bio na dobitku. Tačno je da neke od njih moraju da se ugase, ali neke su zdrave i mogu da uđu u sastav Parka, ocenjuje Dukić.

Traže podršku „stečajnih“ kolega

- Ukoliko pregovori u Ministarstvu ekonomije ne uspeju započećemo štrajk, a pozvaćemo i radnike Niteksa, Građevinara i delova MIN-a, kojima takođe preti stečaj. Protesti bi morali biti masovni i radikalni uprkos tome što su radnici u teškom siromaštvu i na kraju snaga. Naši inženjeri preživljavaju od rada na buvljaku, a radnici prodaju imovinu da bi se prehranili. Ceo Niš živi kao da je u južnoj Africi, kaže Svetislav Ilić.

Dr Milorad Mijatović, predsednik VSS Vojvodine

Bolji život je predaleko

Novi Sad - Međunarodni praznik rada, nažalost mnogi će dočekati bez posla, mnogi bez zaradene plate, što je samo odraz ekonomske krize koja kod nas još nije kulminirala, smatra predsednik Veća Samostalnih Sindikata Vojvodine dr Milorad Mijatović. S druge strane aktuelna vlast pokušava da ulepša stvarnost, ali pad standarda i rast nezaposlenosti, podatak da oko 18 odsto stanovništva živi na ivici siromaštva, od toga njih 700.000 spada u ekstremno siromašni sloj, nikoga više ne može da zavara.

- Smatram da je teškoj ekonomskoj situaciji pomalo doprineo i naš sindikat, kao i ostale sindikalne organizacije u zemlji, jer nismo bili dovoljno borbeni, oštri, nismo se najadekvatniji borili protiv „tajkunske“ privatizacije, a od 2.291 preduzeća raskinuto je 513 ugovora ili svaki četvrti. Ne vidim jasnu politiku Vlade i bojim se da im je jedini plan da sutra prodaju Telekom, preksutra EPS, odnosno ono malo vredno što je još ostalo neprodato, da pare bace u potrošnju, pa da onda raspišu izbore. Još nismo spremni da pogledamo istini u oči, da postanemo svesni da moramo platiti račune iz prošlosti, ali i da donesemo jasnu ekonomsku i socijalnu politiku, koja će doprineti oživljavanju proizvodnje, rastu izvoza, a samim tim povećanju zaposlenosti. Istina, u Vojvodini smo uspeli zahvaljujući socijalnom dijalogu da otvorimo 17.000 novih radnih mesta, u trenutku kada je samo u poslednjih godinu dana ovde bez posla ostalo 35.000 radnika.

Po Mijatovićevim rečima trenutno skoro da i nemamo nikavav socijalni dijalog, ne postoje reprezentativni pregovarači od strane poslodavaca. Pregovori predstavnika Samostalnog sindikata sa najvećim preduzetnicima Srbije je samo pokušaj da se nađe izlaz, a pojedinim poslodavcima služi za pranje biografije. ***M. U.***

Milorad Mijatović

Strpljenje na izmaku

- Bićemo još malo strpljivi u čekanju programa i mera koje će dovesti do ekonomskog oporavka, rasta standarda i zaposlenosti. Ako do jeseni ne bude rezultata u okviru Samostalnog sindikata Vojvodine i Srbije prokrenućemo talas protesta širom zemlje, jer se došlo do dna, kategoričan je Mijatović. - Bez obzira na sve svim radnicima želim da 1. maj provedu u miru i spokoju i da u krugu porodice i uzajamnoj solidarnosti nađu neophodni mir.

Ideja socijalne pravde i jednakosti u tranzicionim društvima, poput srpskog, mamac su za biračko telo

Socijalna demagogija umesto demokratije

Snežana Čongradin

AKTUELNO

Socijaldemokratska opcija u Srbiji danas nalazi se u procepu između zahteva za autentičnim putem i realne političke situacije, u kojoj se mnoge partije „otimaju" za ideje, a druge fingiraju da će bez obzira na ideološki predznak brinuti o radnicima i zastupati formu države blagostanja. U situaciji u kojoj je čak 80 odsto građana socijalno ugroženo i nezadovoljno, ne čudi da se i stranke koje su antipod socijaldemokratskoj ideologiji, priklanjaju njenim načelima ne bi li obezbedili što veću podršku u biračkom telu.

- Verujem da su ekonomski efekti sredstvo a ne cilj ljudskog delovanja i verujem u perspektivu socijaldemokratije kao ideje u Srbiji. Koreni te ideje su duboki, tradicija socijalne demokratije u Srbiji od Dimitrija Tucovića postoji iako se mnogi svim silama upiru da sve što ima veze sa levicom u našoj istoriji izbrišu. Na našu sreću, mnogo je više onih koji razumeju prave vrednosti i ideje a ne podilaženje dnevnopolitičkim interesima, kaže Meho Omerović, poslanik i funkcioner Ljajićeve SDP

On naglašava da je danas na delu socijalna demagogija a ne socijalna demokratija, odnosno da je malo istinskih socijaldemokratskih partija u Srbiji.

-Isto je i sa partijama koje u nazivu imaju prefiks demokratski. Da li su sve baš demokratske? Ko zloupotrebljava ideju, a kome je ona imanentna? Ideja socijalne pravde i jednakosti je posebno u društvima koja prolaze kroz tranziciju, a mi to svakako jesmo, nešto kao hrana. Svima je danas potrebna socijalno odgovorna država koja će pre svega brinuti o najugroženijima, o onima čija se prava krše, smatra Omerović. Prema njegovim rečima, i partije koje su po svojim programima socijaldemokratske i koje su u vlasti često povlače poteze ili donose odluke koje nemaju blage veze sa tom ideologijom.

Milan Nikolić, sociolog kaže da je u Srbiji danas vrlo malo prisutna ideologija socijaldemokratije u pravom smislu te reči.

- Međutim, ponekada je teško odvojiti neke populističke i demagoške stavove koji samo liče na socijaldemokratske naših političara od pomenute ideologije koja je celovit sistem logički povezanih i argumentima podržanih stavova koji čine stanovište savremene socijaldemokratije. Neke političke i demagogiji sklone stranke zloupotrebljavaju neke elemente socijaldemokratskog političkog stanovišta kada žele da dobiju podršku siromašnih, nezaposlenih i nezadovoljnih građana Srbije. Najbliža socijaldemokratiji je danas demokratska stranka, ali se ni ona ne usuđuje da hrabrije krene levo od centra. Problem je što je dominantna ideologija neoliberalizma odnosno kapitalizma bez kontrole, još uvek jaka u Srbiji, ističe Nikolić.

Zloupotrebe na svakom koraku: Meho Omerović

Biznis kombinacije i foliranje

Zloupotrebe možemo videti na svakom koraku. Postoje i one političke partije koje preko dana punih usta pričaju o pravima radnika, ljudskim vrednostima, o solidarnosti sa najugroženijima, a preko noći sa njihovim poslodavcima koji kršе prava tih istih radnika dogovaraju raznorazne biznis kombinacije, ocenjuje Meho Omerović, funkcioner Socijaldemokratske partije Srbije.

U ABS Minel elektroopremi mnogo se radi i pošteno plaća

Kolektivni ugovor za primer

Nije redak slučaj da su radnici u Srbiji nezadovoljni uslovima rada u privatizovanim kompanijama, međutim primer preduzeća ABS Minel elektrooprema pokazuje da odnos na relaciji poslodavac - zaposleni može da funkcioniše veoma dobro.

Bora Savić, predsednik Industrijskog sindikata ABS Minel elektrooprema kaže da su od privatizacije preduzeća 2005. godine uspostavljeni korektni i plodotvorni kontakti sa vlasnikom Nenadom Popovićem.

- Potpisali smo kolektivni ugovor 2006. godine kojim smo veoma zadovoljni. U trenutku privatizacije u preduzeću nas je bilo 552 zaposlena. Socijalni program je bio zadovoljavajući. Oko 420 ljudi je otišlo u penziju ili je uzelo otpremnine. U međuvremenu je primljeno novih 100 radnika i trenutno u preduzeću ima 238 zaposlenih. Prošle godine smo produžili kolektivni ugovor na tri godine. S obzirom na to da je u međuvremenu sedam nekadašnjih Minelovih preduzeća objedinjeno u kompaniji ABS Elektro biće napravljen novi kolektivni ugovor. Očekujemo da ćemo u saradnji sa drugim sindikalnim organizacijama iz ostalih šest preduzeća sa poslodavcem ponovo začiniti kvalitetan kolektivni ugovor, ističe naš sagovornik.

On ističe zadovoljstvo što je u kolektivni ugovor preduzeća ABS Minel ugrađen regres. Postojao je, dodaje Savić, problem sa nadoknadom za ishranu, međutim i to pitanje će biti pozitivno rešeno jer poslodavac namerava da izgradi menzu u fabrici koja se nalazi u beogradskom predgrađu Ripanj. ***G. V.***

Prosečna zarada oko 50.000 dinara

- Prosečna plata u preduzeću je 50.000 dinara dok su plate radnika u proizvodnji oko 30.000 do 40.000. U ovom trenutku čekamo na isplatu 40 odsto februarske plate i na martovsku platu. Očekujemo da ćemo se oko ovog pitanja dogovoriti sa poslodavcem. Imamo ugovorene poslove u vrednosti od osam miliona evra za koje očekujemo odobravanje kreditnih aranžmana kako bi mogli da se realizuju, naglašava Savić.

Nezavisni sindikat metalaca i radnici
US Steel Serbia dočekuju praznik na radnim mestima

Da radnici rade i zarade

- Radnici US Steela dočekuju praznik rada u povlašćenoj poziciji u odnosu na većinu radnika u Srbiji. Prvi maj 2010. godine je za zaposlene koji rade po smenama i proizvode čelik, radni dan kao i ostali radni dani u Kompaniji US Steel Serbia. To je samo jedan od 364 druga radna dana za zaposlene u Kompaniji US Steel. Rezultat toga je vidljiv na licu svakog zaposlenog US Steela, članova njihovih porodica koji će sebi moći da priušte tradicionalno dobru prvomajsku trpezu. Radiće u adekvatnoj ličnoj zaštiti, bezbednom okruženju sa odgovarajućim alatima kao što rade svakoga dana. Takva pogodnost i ta pozicija nije ostvarena gledanjem u tuđe dvorište, na tuđe muke ili pogodnosti, ističe Mileta Gujaničić (***na fotografiji***), predsednik Nezavisnog sindikata metalaca US Steela

- Nezavisni sindikat metalaca US Steel Serbia d.o.o. je izvukao jedan nauk koji se ogleda u stavu da se svi problemi i sva rešenja nalaze u nama samima, na našim radnim mestima i preduzećima u kojima radimo. Ako tu ne možemo da zadovoljimo svoje potrebe i ako tu nismo spremni da damo svoj maksimalni doprinos onda nemožemo računati i nadati se da će neko drugi doći i ispuniti sve naše želje, ističe Gujanić.

Zaposlenima US Steel-a, građanima Smedereva, radnim ljudima Srbije, Nezavisni sindikat metalaca US Steela čestita 1. maj, praznik rada sa željom da što više radnika dogodine za 1. maj bude u situaciji u kojoj se nalaze radnici US Steela, da rade i zarade, da mogu da slave i osete dostojanstvo radnog čoveka, poručuju čelnici ovog sindikata.

Granski sindikat zdravstva i socijalne zaštite „Nezavisnost"

Osam godina pregovora sa Ministarstvom zdravlja

Jedinstvo, solidarnost, nezavisnost, tri su temeljna stuba na kojima gradimo i razvijamo Granski sindikat zdravstva i socijalne zaštite „Nezavisnost" kao jedinu pravu sindikalnu organizaciju zaposlenih u zdravstvu i socijalnoj zaštiti Srbije.

Dve decenije za nama obeležene su neprekidnom borbom za razvoj demokratije i socijalno pravednijeg društva u kojoj je sindikat „Nezavisnost" imao značajnu ulogu. Granski sindikat zdravstva i socijalne zaštite „Nezavisnost", zajedno sa još 15 Granskih sindikata drugih privrednih i vanprivrednih delatnosti je ravnopravni član Ujedinjenih granskih sindikata „Nezavisnost". Ova porodica broji preko 220.000 članova u Srbiji i sa svojim potencijalima realna je snaga ove zemlje.

Granski sindikat zdravstva i socijalne zaštite „Nezavisnost" je nastao 1996. godine. Okuplja sve strukture zaposlenih bez obzira na njihovu stručnu spremu i zvanje, rasnu ili nacionalnu i versku pripadnost. Do sada je sindikatu pristupilo preko 23.000 zaposlenih u zdravstvu Srbije. Jedan je od tri reprezentativna sindikata u zdravstvu i kao takav aktivno učestvuje u svim pregovorima u Vladi Republike Srbije i ministarstvima zdravlja, finansija, rada i socijalne politike. Punopravni je član Međunarodnog sindikata javnih i komunalnih službi (PSI - Public Services International) od 2001. godine. Osam godina pregovora za Posebni kolektivni ugovor za zdravstvenu delatnost ili osam godina nade i laži da će u zdravstvu doći do promena nabolje.

Nedavno smo iz Ministarstva zdravlja dobili poziv za završetak pregovora, tj. usaglašavanje pred potpisivanje konačnog teksta PKU. Pregovori će se održati 6. maja u 11 časova u Ministarstvu zdravlja sa predstavnicima ministarstava: zdravlja, finansija i Ministarstva rada i socijalne politike.

Da li je ovo još jedna od niza obmana i kupovina vremena kao što je do sada bilo u proteklih osam godina, igra jalovog socijalnog dijaloga zarad evropskih integracija ili je ovog puta iskrena namera ministra Milosavljevića da se konačno kolektivnim ugovorom urede odnosi između radnika i direktora ustanova kao predstavnika poslodavca, odnosno države? Saznaćemo 6. maja na Đurđevdan, možda u tome ima neke simbolike!

Baš kao što smo kroz proces pregovora za kolektivni ugovor od ustoličenja ministra Milosavljevića, sa formiranjem svake nove vlade ali i njega u svakoj, kretali sa pregovorima za kolektivni ugovor iz početka uvek sa novom predloženom verzijom, tako je i sa reformama celokupnog zdravstvenog sistema, ali i sistema socijalne zaštite. U osnovi Akcionog plana do 2015. godine je zacrtano: „bolje zdravstvo za sve u trećem milenijumu", „pacijent u centru", „usluge moraju biti dostupne svima na isti način ili približno isti način" ... - ovo su reči ministra zdravlja.

GSZSZ „Nezavisnost" od svog osnivanja ukazuje upravo na sve ove probleme i nužnost menjanja prvenstveno dosadašnje prakse političkog upravljanja zdravstvom. Neophodna je hitna, neodložna depolitizacija i dekriminalizacija sistema zdravstva i socijalne zaštite. Ukoliko se žele istinske sveobuhvatne reforme na dobrobit svih, ovo moraju biti prvi koraci kako bi svi ostali mogli da usledе. Kakve je reforme zdravstva do sada uradio i koliko veruje srpskom zdravstvu, ministar Milosavljević je pokazao i kada je njegovo zdravlje u pitanju.

GS ZSZ „Nezavisnost",
Goran Dejanović, sekretar

Departman za zaštitu žrtava mobinga

Procesi demokratizacije i tranzicije, koji su u velikoj meri zahvatili savremeno srpsko društvo, omogućili su da se mnoga pitanja koja su bila na margini društvenih prioriteta konačno postave u prvi plan. Jedno od takvih pitanja jeste i problem mobinga (psihičkog zlostavljanja na radu) o kom se danas sve više govori, kako u medijima, stručnoj literaturi, tako i u svakodnevnom životu. Granski sindikat zdravstva i socijalne zaštite „Nezavisnost" se godinama bavi ovim problemom, organizuje edukativne tribine i seminare za zaposlene u preduzećima i ustanovama, ali i za svoje aktiviste sindikata koje osposobljava da na terenu prepoznaju žrtvu mobinga i upute je na pravu adresu za dalju pomoć. U okviru sindikata formiran je DEPARTMAN ZA ZAŠTITU ŽRTAVA MOBINGA koji se upravo bavi edukacijom, prevencijom i pružanjem pomoći i zaštite žrtvama mobinga. Svaki član sindikata „Nezavisnost" koji smatra da je žrtva mobinga može se obratiti Departmanu na SOS telefone: u Beogradu - 011/334 87 37; u Nišu - 018/355 178 ili elektronskom poštom na e-mail: mobbing.nezavisnost@gmail.com.

Dejan Kostić, direktor Agencije za mirno rešavanje radnih sporova, o učinku ove institucije u prethodnih pet godina

Poznatiji u regionu nego u Srbiji

Samo jednim rešenim slučajem državi „obezbede" budžet za rad Agencije u narednih 50 godina

Ljiljana Bukvić

TRAGOM

Agencija za mirno rešavanja radnih sporova u Srbiji radi nepunih pet godina i za to vreme arbitri i miritelji iz ove institucije rešili su gotovo 4.000 sporova između poslodavaca i radnika i na taj način državi i kompanijama uštedeli na milione evra. Uprkos tome u javnosti se malo šta zna o tome šta je njihov zadatak i koliko je značajna uloga koju imaju.

Najbolji pokazatelj koliko kvalitetno rade svoj posao u Agenciji za mirno rešavanje sporova jeste taj što je Međunarodna organizacija rada srpske miritelje proglasila najboljima u regionu. I zbog toga će u narednom periodu upravo naši stručnjaci obučavati kolege iz susednih zemalja.

- MOR nas je uzela kao primer i zamolila da budemo instruktori ostalima u regionu i sada radimo sa Agencijom u Crnoj Gori koja postoji već tri godine, ali ne rešava sporove. Osim njih, obučavaćemo i kolege iz Makedonije i BiH, kaže Kostić.

Agenciju može da angažuje i pojedinac, ali i kolektiv, odnosno reprezentativni sindikat u sporu koji se tiče odnosa između poslodavaca i radnika. Znači kada su u pitanju neisplaćene zarade ili nepoštovanje kolektivnog ugovora, ili otkaz. Prednost je što angažovanje Agencije ne košta ništa, pri tom ne postoje ni takse kojih inače ima u sudskim sporovima, a i sporovi se rešavaju mnogo brže, najviše u roku od 30 dana, objašnjava direktor Agencije.

- Nas mogu da angažuju pojedinci kada se radi o sporu koji se tiče samo jednog zaposlenog, tamo gde su ugroženi svi zaposleni ili bar većina u preduzeću. Tako se nedavno u Knjaz Miloša za pomoć obratio reprezentativni sindikat, ističe Kostić.

- Rešili smo oko stotinak kolektivnih sporova, ostalo su individualni. Oko 50 predmeta je rešeno na način predviđen Zakonom, kao što je to bio slučaj sa preduzećem Knjaz Miloš. Druga polovina je rešena indirektno. Na primer, pre mesec dana obratio nam se sindikat Telekoma sa tvrdnjom da poslodavac ne poštuje jedan član zakona. Oni su tražili od nas da pokrenemo postupak. Na osnovu toga mi smo obavestili poslodavca da sindikat želi da pokrene postupak i u roku od 48 sati dobili smo pismo u kome se ističe da su nakon naše intervencije shvatili da to ne treba da primenjuju, kaže Kostić.

Za četiri godine Agencija je mirila poslodavce i zaposlene u preduzećima poput Jata, Aerodroma, Dunav osiguranja, Instituta za transfuziju krvi, ali i u više lokalnih komunalnih preduzeća, kao što su vodovodi iz Subotice i Ljubovije, a samo pre desetak dana završen je i spor između grada Novog Sada i sindikata komunalnih delatnosti.

- Problem je taj što se malo zna o nama i što ono što mi učinimo ne dopre do javnosti. Sada se pričalo o Knjaz Milošu i to samo zbog toga što je nekoliko dana pre nego što je Agencija počela tamo da deluje bilo štrajka. Da nije bilo štrajka niko ne bio znao da smo rešili spor. Vest je danas kad neko odseče prst ili blokira prugu, a to što se neki spor uspešno reši, a država uštedi milione evra nije, naglašava Kostić.

- Da bismo saznali kolika bi ušteda bila moramo da znamo koliko štrajk košta. Jedan dan štrajka u nekim preduzećima košta od 20.000 do 30.000 evra, dok je ta cifra u većim kompanijama, poput Jata ili Aerodroma, oko pola miliona evra. Onda, ako znamo da prosečan štrajk u Srbiji traje desetak dana dolazimo do cifre od oko pet miliona evra, s tim što su to samo konkretni troškovi, a gde je sve ono što ide uz to. Cifra koja se uštedi sprečavanjem jednog takvog štrajka je budžet Agencije za narednih 50 godina, napominje naš sagovornik, dodajući da može samo da se zamisli kolika je ušteda ako se zna da oni godišnje imaju oko 900 predmeta.

Nekad i samo pokušaj mirenja spreči štrajk: Dejan Kostić

Pregovarački kvalitet

U Agenciji za mirno rešavanje sporova rade arbitri, koji mogu biti samo pravnici i miritelji nebitno koje su struke, ali moraju da poseduju pregovarački kvalitet. „Arbitre i miritelje bira šestočlana komisija sastavljena od članova Vlade, poslodavaca i sindikata i to na period od četiri godine. Oni koji zadovoljavaju sve kriterijume naravno mogu biti ponovo izabrani," kaže direktor Agencije Dejan Kostić.

Štrajk nije blokada pruge

U Agenciji, ističe Kostić, često imaju problem da objasne ljudima šta je to što je u njihovoj nadležnosti. „Nedavno su me pitali da li znam da je samo u januaru i februaru bilo 37 štrajkova. A ja kažem da nije bio gotovo nijedan, jer to što mi zovemo štrajkovima zapravo su protesti. Ako radnici blokiraju pruge traženi od države poništenje privatizacije ili realizaciju dobijenih sudskih sporova to nije štrajk. Štrajk podrazumeva okupljanje radnika u preduzeću, nezadovoljstvo poslodavcem. Protesti ne mogu biti predmet rada Agencije, jer mi samo posredujemo između poslodavaca i zaposlenih, kaže Kostić.

Za poslednjih pet godina svoja prava kod Fonda solidarnosti Republike Srbije ostvarilo oko 30.000 ljudi

Pune budžet i pomažu bivšim radnicima

JABLAN OBRADOVIĆ: Ova godina će biti teška i zbog primene novog Zakona, kojim će oko 11.000 firmi u Srbiji automatski ući u stečaj, a procena je da one zapošljavaju oko 80.000 radnika

Zlatija Vuković

POVODI

Za poslednjih pet godina svoja prava kod Fonda solidarnosti Republike Srbije ostvarilo je oko 30.000 radnika. Uglavnom je to bila isplata zarada za poslednjih devet meseci pre otvaranja stečaja, dok je manji broj radnika ostvario pravo na isplatu otpremnine za penziju. Najmanje radnika, i to iz svega četiri preduzeća, ostvarilo je pravo naknade štete za neiskorišćeni godišnji odmor. Jablan Obradović, direktor Fonda solidarnosti, naglašava i da je 30.000 zahteva koje su podneli radnici odbijeno zbog neispunjavanja zakonskih uslova.

Od prošle godine Fond solidarnosti znatno rasterećuje budžetska sredstva time što deo sredstava iz stečajne mase po osnovu poverilačkih prava vraća u budžet. Tako je za poslednju godinu vraćeno oko 100 miliona dinara. Očekivanja su da će tako biti i ove godine.

- Do sada smo imali uravnotežen priliv zahteva radnika i sredstava koja smo povlačili iz budžeta. Ove godine, iz budžeta je izvojeno 337 miliona dinara, kao i prošle godine. Međutim, mi već sada imamo dovoljan broj zahteva radnika da ova sredstva realizujemo. To nam nagoveštava da će nam ova godina biti veoma teška po pitanju isplate, kaže Obradović.

- Ova godina će nam biti teška i zbog primene novog Zakona o stečaju kojim će oko 11.000 firmi u Srbiji automatski ući u stečaj, a procena je da one zapošljavaju negde oko 80.000 radnika. Jedan broj tih firmi je samo na papiru, bez imovine i bez radnika, i neće biti predmet našeg razmatranja. Ali preostali su veliki teret Fondu solidarnosti, s obzirom na to da mi raspoloživim sredstvima možemo do kraja godine, namiriti između 3.500 i 4.000 radnika, napominje direktor Fonda.

Govoreći o neostvarenim pravima i poteškoćama na koje radnici nailaze prilikom njihovog ostvarivanja po osnovu stečajnog postupka, direktor Fonda napominje da neka od propisanih prava do sada nisu uopšte ostvarivana, pa se nameće pitanje da li su zakonski uslovi realno odmereni. Primera radi, pravo naknade štete po sudskoj odluci zbog povrede na radu ili profesionalnog oboljenja niko do sada nije ostvario. Drugo pravo koje mali broj radnika može da ostvari, a po zakonu na to imaju pravo, jeste naknada štete za neiskorišćeni godišnji odmor.

- Zakonski uslovi su prestrogi, a radnici su uslovljeni poštovanjem procedure koja u praksi ne postoji, kaže naš sagovornik. Slično je i sa drugim pravima radnika po osnovu rada. Primera radi, naknadu za bolovanje duže od 30 dana ne mogu ostvariti čak ni kod Republičkog zdravstvenog osiguranja, jer im poslodavci nisu uplaćivali doprinose. Novim zakonom ovi nedostaci nisu otklonjeni.

Neophodno otklanjanje zakonskih nedostataka: Jablan Obradović

Navala iz firmi sa mnogo zaposlenih

Obradović kaže da je najavljen postupak za firme koje imaju veliki broj zaposlenih. „U toku je postupak rešavanja zahteva Autotransportnog preduzeća „Vojvodina" koje ima 300 zaposlenih, a u najavi je dolazak oko 3.800 radnika preduzeća Futura plus koja je otišla u stečaj. Naime, u toku je postupak utvrđivanja njihovih potraživanja kod Privrednog suda u Beogradu. Tim radnicima se duguje oko 300 miliona dinara, što je skoro ceo godišnji budžet Fonda solidarnosti. Prema podacima kojima raspolažemo trenutno je samo u Privrednom sudu u Beogradu oko 3.800 preduzeća u postupku otvaranja stečaja. Primera radi, u Subotici ima 384, a u Nišu više od 300 preduzeća gde se stečajevi, prema novom Zakonu o stečaju, automatski otvaraju", objašnjava Obradović.

Rupe u stažu ostaju

Pored prestrogih zakonskih uslova postoje i druge prepreke koje otežavaju radnicima ostvarivanje prava kod Fonda solidarnosti. Mnogo je poslodavaca koji ne poštuju Zakon o radu samim tim što zaposlenima ne isplaćuju zarade, a ne uplaćuju im ni doprinose za obavezno penziono i socijalno osiguranje.

- Imamo slučajeve da od 1. januara 2004. radnicima nisu uplaćivani doprinosi, a nakon toga firma je otišla u stečaj. Radnicima će staž povezati Fond, ali samo za period na koji imaju pravo. Preostali staž od nekoliko godina ostaće nepokriven jer najnovije rešenje o povezivanju radnog staža, koje je nedavno donela Vlada Srbije, odnosi se samo na firme koje nisu u stečaju, odnosno državne i privatne firme, kaže Obradović.

Vladimir Jokić

SVETLOSTI POZORNICE

Da nam živi, živi rad

proleterijada

NA URANKU

„Eh, kad se samo setim: Mara i ja još sinoć ostavili bepče kod njenih pa hajd u Društveni dom na igranku. Ostanemo do neko doba. Vratimo se kući, a još bi igrali... Ja prilegnem malo, ona neće - juče išla na ondulaciju pa da ne pokvari frizuru. Sedi u novoj fotelji, svela oči i uživa: nov stan, nov nameštaj, nov luster, nova jambolija... Stan dobili od Zavoda, nameštaj kupili na kredit, luster nam za mladence doneli kumovi - džaba njen miraz, eno ga u sanduku skuplja moljce. Ja sam ionako bio go ko pištolj, da u JNA nisam izučio za bravara još bi s burazerom u Kotraži okopavao ćaletov kukuruz. A vidider me sad: prvi pomoćnik predradnika u Bravarnici, dvaput najbolji mladi radnik-samoupravljač cele Opštine, član Radničkog saveta OOUR-a! Ovog leta Mara i ja idemo na more, drugi smo na spisku za naše Odmalište, Tanju će opet babe da pričuvaju. Dogodine ćemo i nju da vodimo, čim otplatimo nameštaj kupujemo fiću pa džumle na more, porodično.

Sve tako misleći, jedva dočekasmo cik zore.

Prvi maj - Praznik radnog naroda! Napolju već trubi kamion, čuje se harmonika - naši nas čekaju. Dograbim crvenu zastavu, Mara Pesmaricu, pa hajd na Uranak. Naša Sindikalna podružnica sve pripremila: na Bukovičkom proplanku već se okreću četiri praseta i četiri jagnjeta, dobrano zarudeli. Tu i vruć hleb, mlad lukac, rotkvice... Uz jednu bukvu baloni s vinom i rakijom, a ima i piva. Jutro vedro, sveže, hoće da bude lep dan.

I lep život pred nama...“

NA GAZIMESTANU

„Prolazile godine... Iste jeseni kad se Draganče rodio fiću sam dao mojem burazeru a mi kupili ganc novog tristaća. Mara posle porodiljskog prešla u Upravu na ispomoć pa tamo i ostala. Ja se aktivirao u političkom smislu: sa kumom Strahinjom organizovao doček moštiju, onda spontani odlazak u Babušnicu na miting podrške našima, pa masovni protest protiv otuđenih centara moći, pa slanje pozdravnih telegrama... A kruna našeg angažovanja je bila odlazak na Gazimestan. Ceo naš Zavod je krenuo, ma šta Zavod - ceo grad je bio na tom veličanstvenom mitingu. I Mara se aktivirala - ona je organizovala upoznavanje sa istorijom pravedne borbe za naša vekovna ognjišta od Kosovskog boja pa naovamo u autobusu broj 17, a bila je zadužena i za kulturno ponašanje i veselo raspoloženje.

Tanju i Dragančeta smo ostavili kod njene Draginje, Milinko joj proletos umro od šloga pa sad voli s decom, da ne samuje. Tanja već ide u školu i odličan je đak, Draganče će na jesen.

Te godine, tamo na Gazimestanu, među dva miliona duša - shvatio sam da sam pravi Srbin...“

NA KAMEN-STUDENCU

„Te Devedesetdevete godine istakla se Mara. Za vreme zločinačkog bombardovanja naše slobodoljubive zemlje, ona nije stizala ni na ondulaciju da ode - kao aktivista Jugoslovenske levice organizovala je kulturno-umetnički otpor agresoru „Pesmom protiv bombi“ i odbranu gradskih mostova. Opozicija se sprdala da ovde nema ni mosta ni reke pedeset kilometara unaokolo, ali Mara se na to nije obazirala. Gore, na Bukovičkom proplanku gde smo išli na Prvomajske uranke, tamo ima jedan izvor, slabačak doduše i zarastao u korov, ali boljeg nemamo. Zovemo ga Zdenac ili Studenac. E, tu ti moja Mara ode i tu prkosno sedi dok bombardovanje ne prođe. Alal joj vera! Zvali je posle i u Beograd na Kongres i da vidi Zoricu Brunclik. Išla.“

NA KAZANU

„Dosta za danas, dosta sam se sećao... A opet, šta drugo da radim - nema mušterija. Nikog, bre, da kupi ove žilete i baterije... A prilično smo investirali u robu. Ne znam kako li je Mara danas prošla s gaćama i čarapama.

Jebiga, od kako je Zavod zakatančen mora se ovako. Guramo nekako ja i baba. Tanja je odavno u Kanadi, povukla tamo i brata čim je odslužio vojsku, javljaju se ponekad.

Koliko li je sati? Da li je već otvoren šuber? I taj Crveni krst - baš mora da bude dvanaest. A i pretrgli se - samo jedan obrok dnevno...“

SREĆA IZ SMEĆA

L. W. Gadomski

PRVI PETI

Ilija Marković

Besposlenima praznik rada uvek pada u isto vreme. Ni peti nije kao što je bio, niti će biti kako će biti. Iza nas je vreme kada je moglo sve da prođe. Pred nama je vreme kada će morati sve da prođe. Vreme se menja, a s Njim (njim, njima, nama) prvomajski proglas: „Besposlenima ulaz zabranjen, nezaposlenima - izlaz!“

Prvi maj smo slavili radno, paradno, dok nismo pali na dno. Sada i ovde niko ne govori o radu. Ne može da dođe do reči. Gde čekić lupa svojski, srp žanje uspehe. Dok je orator stavljao akcenat na oranje, mi nadrljali. U slavu rada ispaljeni smo.

Dok smo se mi vraćali da uhvatimo zalet, oni su hvatali što se uhvatiti moglo. Fabrike radnicima - oteše. Sve su privatizacije uspešno sprovedene. Ako ne s jedne, a ono s druge strane. Od novih ulaganja veća su samo nova ulagivanja.

Da ubeđenje nije iznad ubeđenog, ne bismo bili u krizi sto posto. Kriza u nama - još više. Gde vlada kriza identiteta, niko nema ništa protiv bezlične vlade. Mi smo u krizi kao riba u vodi - somovi. Ako je riba i po dinar i po, koliko nas košta som?

Sve ima svoju cenu, samo je koalicioni sporazum stvar dogovora. Borili smo se za onu stvar, a dobili - ovo. Dok birači seju bostan, poslanici ne beru brigu.

Da smo radili na sebi koliko radimo ispod sebe, gde bi nam bio kraj! Nećemo naučiti lekciju dok ne zagrejemo stolicu. Pamet u glavu dolazi odozdo. Nešto mi pade na pamet. Da sam se distancirao od svojih uverenja, ništa me ne bi pogodilo.

Idući iz pobede u pobedu sve naj se stiglo i prestiglo. Na evropskom putu pretekli nas oni koji ne miču s mesta.

Živeo praznik praznih reči!